

Pensioenfonds

»» Particuliere Beveiliging

Jaarverslag 2016

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging

Pensioenfonds

»» Particuliere Beveiliging

Bestuursverslag 2016

Colofon
Dit bestuursverslag is een uitgave van
Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Particuliere Beveiliging

Datum
16 juni 2017

0. Kerncijfers (bedragen x EUR 1.000)

	2016	2015	2014	2013	2012
Aanwezig vermogen	1.392.463	1.196.595	1.163.016	891.234	799.798
Technische voorzieningen	1.395.074	1.185.907	1.039.186	765.341	760.776
Eigen vermogen	-2.611	10.688	123.830	125.893	39.020
Resultaat in het boekjaar	-13.299	-113.142	-2.063	86.873	66.831
Actuele dekkingsgraad	99,8%	100,9%	111,9%	116,4%	105,1%
Beleidsdekkingsgraad	95,0%	103,5%	111,9%	116,4%	105,1%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,3%	104,3%	104,4%	104,5%	104,5%
Dekkingspositie	-9,3%	-0,8%	7,5%	11,9%	0,6%
Vereiste dekkingsgraad	122,0%	124,3%	120,7%	123,5%	122,3%
Reservepositie	-27,0%	-20,8%	-8,8%	-7,1%	-17,2%
Ontvangen premie	64.188	59.474	53.848	57.843	60.139
Zuivere kostendekkende premie	78.600	65.887	51.652	64.362	64.540
Gedempte kostendekkende premie	62.331	45.362	42.130	45.459	43.756
Verleende toeslagen actieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Verleende toeslagen niet-actieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Z-score	0,13	0,58	0,95	0,39	-0,27
Aangesloten werkgevers	357	310	321	337	471

	2016	2015	2014	2013	2012
Actieven en arbeidsongeschikten	22.075	21.384	21.303	22.449	22.637
Gewezen deelnemers	41.733	37.074	32.329	33.490	29.648
Pensioengerechtigden					
– ouderdomspensioen	2.285	1.807	1.570	1.596	1.377
– nabestaandenpensioen	846	755	678	609	531
– wezenpensioen	156	144	127	136	142
Totaal	67.095	61.164	56.007	58.280	54.335

Voorwoord

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging is in 1990 door cao-partijen in de bedrijfstak particuliere beveiliging in het leven geroepen om werknemers, oud-werknemers en hun eventuele nabestaanden te beschermen tegen de financiële gevolgen van ouderdom en overlijden. De bedrijfstak bestaat uit wettelijk erkende particuliere beveiligingsbedrijven, particuliere alarmcentrales en particuliere geld- en waardetransportbedrijven. Het fonds is een verplicht gesteld Bedrijfstakpensioenfonds.

Hierna vindt u een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen voor het fonds in 2016.

In 2016 heeft het bestuur van het fonds extra vergaderingen ingelast in verband met twee belangrijke gebeurtenissen. De eerste was de transitie en implementatie van het nieuwe fiduciaire mandaat voor BMO, waartoe in 2015 was besloten. De tweede was het heroverwegen van de overeenkomst met Syntrus met betrekking tot de pensioenadministratie. Na een gedegen oriëntatie werd besloten deze activiteit met ingang van 2017 uit te besteden aan TKP. Het voorbereiden van deze migratie was een belangrijke activiteit in de tweede helft van het jaar.

De beleidsdekkingsgraad van het fonds was per 1 januari 2016 103,5% en was daarmee lager dan de vereiste dekkingsgraad. In verband hiermee heeft het fonds (conform de wettelijke termijn) een nieuw herstelplan ingediend. Aan het eind van 2016 was de beleidsdekkingsgraad verder gedaald naar 95%. De oorzaak daarvoor lag in de stijging van de pensioenverplichtingen, die op zijn beurt hoofdzakelijk werd veroorzaakt door een dalende rente. De goede beleggingsresultaten konden een deel van de verslechtering van de financiële positie compenseren.

Het fonds heeft in de tweede helft van 2016 een haalbaarheidstoets uitgevoerd en de resultaten hiervan gerapporteerd aan DNB.

In hoofdstuk 2 vindt u nadere informatie over de uitkomsten van deze haalbaarheidstoets.

Vanaf 2015 is het fiscaal maximale opbouwpercentage voor middelloonregelingen 1,875%. Per 1 januari 2015 verlaagde het fonds het opbouwpercentage daarom van 2,00% naar 1,875%.

Het totale beleggingsrendement over de gehele portefeuille bedroeg in 2016 14,8%.

Wij bedanken iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van het fonds.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur,

J.C.A. Kestens
Onafhankelijk voorzitter

Inhoud

1	Het fonds	7
1.1	Inleiding	7
1.2	Hoofdpunten pensioenregeling	7
1.3	Over het fonds	8
1.3.1	Naam en vestigingsplaats	8
1.3.2	Missie en visie	8
1.3.3	Samenwerkende organisaties (per 31 december 2016)	8
1.3.4	Externe partijen	9
1.4	Het bestuur	11
1.4.1	Samenstelling	11
1.4.2	Bezoldigingsbeleid bestuur	12
1.4.3	Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten	12
1.4.4	Overleg uitvoerende bestuursleden en onafhankelijk voorzitter	12
1.4.5	Bestuurlijke commissies	12
1.5	Het verantwoordingsorgaan	13
1.5.1	Samenstelling en vergaderdata	13
1.6	De geschillencommissie	14
1.7	Uitbesteding	14
2	Vergaderingen bestuur en commissies	16
2.1	Verslag vergaderingen bestuur	16
2.1.1	Pensioenopbouw parttimers	16
2.1.2	Het Financieel Toetsingskader	16
2.1.3	Herstelplan	17
2.1.4	Haalbaarheidstoets	17
2.1.5	Ervaringssterfte, grondslagenonderzoek en kostenvoorziening	18
2.1.6	Gedragscodes	18
2.1.7	Strategie	19
2.1.8	Bestuursverslag	19
2.1.9	Traject vermogensbeheer	19
2.1.10	Trepect pensioenbeheer	19
2.1.11	Zelfevaluatie	20
2.1.12	Wijziging reglementen en statuten	20
2.1.13	Abtn	20
2.1.14	Resultatenanalyse	20
2.1.15	Toezichthouders	20
2.2	Verslag vergaderingen beleggingscommissie	21
2.3	Verslag vergaderingen commissie IRM	21
2.4	Verslag vergaderingen communicatiecommissie	22
2.5	Verslag vergadering auditcommissie	23
3	Financieel beleid	25
3.1	Inleiding	25
3.2	Premie	25
3.3	Toeslag	25
3.4	Hoofdpunten actuariel rapport certificierend actuaris	26
3.5	Ontwikkeling dekkingsgraad	27
3.6	Kosten uitvoering pensioenbeheer en vermogensbeheer	27
3.7	Beleggingen	31
3.8	Risicoparagraaf	37

4	Verantwoordingsorgaan	47
	4.1 Oordeel 2016	47
	4.2 Reactie bestuur	48
5	Jaarrekening	49
	5.1 Balans per 31 december	49
	5.2 Staat van baten en lasten	50
	5.3 Kasstroomoverzicht	51
	5.4 Algemene toelichting	52
	5.5 Toelichting op de balans	59
	5.6 Toelichting op de staat van baten en lasten	77
6	Overige gegevens	83
	6.1 Actuariële verklaring	83
	6.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	85
	Bijlage1 begrippenlijst	87

1 Het fonds

1.1 Inleiding

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging heeft verschillende organen, zoals het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de auditcommissie. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij het fonds betrokken. In dit hoofdstuk stelt het fonds de bestuursorganen en externe partijen voor. Allereerst volgt een aantal algemene gegevens en de missie en visie van het fonds.

1.2 Hoofdpunten pensioenregeling

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een middelloonregeling.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het fonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt. Afroepkrachten zijn uitgesloten van deelname aan de pensioenregeling.

Pensioenrichtleeftijd

De pensioenleeftijd in 2016 is 67 jaar.

Pensioengrondslag

De grondslag voor het pensioen is een tot een jaarbedrag herleid salaris tot een maximum van € 52.763 (in het jaar 2016) verminderd met een franchise van € 19.302 (in het jaar 2016). Hiermee komt de maximale pensioengrondslag voor 2016 op € 33.461. Onder pensioengevend salaris wordt verstaan het op de datum van vaststelling van de pensioengrondslag voor de deelnemer geldende vaste basissalaris vermeerderd met de daarover berekende vakantietoeslag.

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

In 2016 wordt 1,875% van de pensioengrondslag opgebouwd aan ouderdomspensioen.

Partnerpensioen

Het partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te behalen partnerpensioen en wordt uitgekeerd tot 18 jaar of tot 27 jaar voor studerende kinderen. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld.

Premie

De premie bedraagt 30,6% van de pensioengrondslag. De aangesloten werkgever is de premie voor de in zijn dienst zijnde deelnemers verschuldigd aan het fonds. Van de premie komt 40% voor rekening van de deelnemer.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement (onder voorwaarden) in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

1.3 Over het fonds

1.3.1 Naam en vestigingsplaats

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging (hierna: het fonds) is opgericht op 1 juli 1990 en statutair gevestigd in Amsterdam. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam onder nummer 41209638. De laatste statutenwijziging vond plaats op 1 juli 2015. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

1.3.2 Missie en visie

Het fonds zorgt voor een inzichtelijk pensioen dat aansluit bij de wensen van werkgevers en werknemers in de sector. Het fonds waarborgt dat de uitvoering van de pensioenregeling op integere wijze plaatsvindt, kostenefficiënt is en in de communicatie begrijpelijk en helder is. Wet- en regelgeving zijn daarbij kaders waarbinnen het fonds zich nauwgezet zal begeven. Bij al zijn besluiten zet het fonds het belang van de deelnemer voorop en houdt het rekening met de maatschappelijke gevolgen. Het fonds streeft daarbij naar een stabiele premie en een optimale verhouding tussen lage kosten en maximale opbrengsten. Hierbij bewaakt het fonds proactief het behoud van voldoende schaalgrootte en draagvlak om die optimale verhouding ook op termijn te kunnen blijven realiseren.

1.3.3 Samenwerkende organisaties (per 31 december 2016)

De volgende organisaties benoemen leden in het bestuur:

1. De Nederlandse Veiligheidsbranche
Postbus 693
4200 AR Gorinchem
Telefoonnummer: 0183-646670
2. CNV Vakmensen (hierna "CNV")
Postbus 2525
3500 GM Utrecht
Telefoonnummer: 030-7511007
3. Federatie Nederlandse Vakbeweging (hierna "FNV")
Postbus 9208
3506 GE Utrecht
Telefoonnummer: 0900-9690
4. De Unie
Postbus 400
4100 AK Culemborg
Telefoonnummer: 0345-851851

1.3.4 Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende externe partijen:

Uitvoeringsorganisaties

Pensioenbeheer (t/m 31 december 2016)

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.
Postbus 3183
3502 GD Utrecht

Pensioenbeheer (vanaf 1 januari 2017)

TKP Pensioen B.V.
Postbus 501
9700 AM Groningen

Vermogensbeheer

PGGM Vermogensbeheer B.V.
Postbus 117
3700 AC Zeist

Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.
Gatwickstraat 1
1043 GK Amsterdam

Fiduciair Manager (vanaf 1 juli 2016)

BMO Global Asset Management
Postbus 75471
1070 AL Amsterdam

Custodian (vanaf 1 juli 2016)

KAS BANK N.V.
Postbus 24001
1000 DB Amsterdam

Class actions

CACM (vanaf 1 juli 2016)
11121 Carmel Commons Blvd, Suite 370
Charlotte, NC 28226-4561 United States

Externe adviseurs

Adviserend actuaris (vanaf 1 oktober 2016)

B. Weijers, AAG
Willis Towers Watson Netherlands B.V.
Prof. E.M. Meijerslaan 5
1183 AV Amstelveen

Certificerend actuaris

E. van den Doel, AAG
Mercer (Nederland) B.V.
Startbaan 6
1185 XR Amstelveen

Externe accountant

C.A. Hartevelde, RA
Mazars Paardekooper Hoffman accountants N.V.
Eurogate II - Watermanweg 80
3067 GG Rotterdam

Compliance officer

Mr. P.R.F. de Koning
Willis Towers Watson Netherlands B.V.
Prof. E.M. Meijerslaan 5
1183 AV Amstelveen

Beleggingsadviseur

Drs. H.A. Kempen
Kempen Management & Consultancy B.V.
Jacob van Lennepaan 53
3743 AP Baarn

Bestuurssecretariaat (vanaf 1 december 2016)

Montae Bestuurscentrum B.V.
Verrijn Stuartlaan 1F
2288 EK Rijswijk

Controle administratieve gegevens

Werknemersadministratie

RiskCo B.V.
Maliebaan 22
3581 CP Utrecht

Beleggingsadministratie (t/m 30 juni 2016)

International Trust Services B.V.
Storkstraat 15-17
3833 LB Leusden

1.4 Het bestuur

1.4.1 Samenstelling

Het bestuur van het pensioenfonds bestaat per 31 december 2016 uit negen bestuursleden. Daarvan zijn zes bestuursleden niet-uitvoerend. De niet-uitvoerende bestuursleden houden toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. Hierbij een overzicht van de niet-uitvoerende bestuursleden (tussen haakjes de leeftijd van de bestuursleden op 31 december 2016):

Drie leden voorgedragen door de Nederlandse Veiligheidsbranche:

De heer T. Uittenbogaard (61 jaar)

De heer R.J. de Vries (48 jaar)

De heer drs. A.F.A. Bakker RC (49 jaar)

Een lid door De Unie, vakbond voor industrie en dienstverlening:

De heer mr. H.C.P.J. van Herpen (57 jaar)

Een lid door FNV:

Vacature per 1 juli 2014

Een lid namens de gepensioneerden (CNV):

De heer C. Lonsain (59 jaar)

Naast de zes niet-uitvoerende bestuursleden bestaat het bestuur uit twee uitvoerende bestuursleden en een onafhankelijk voorzitter.

Uitvoerende bestuursleden:

Mevrouw drs. M.Th. Goossens (54 jaar)

De heer mr. P. Priester (52 jaar)

Onafhankelijk voorzitter:

De heer drs. J.C.A. Kestens (66 jaar)

De heer Kraaier (Nederlandse Veiligheidsbranche) heeft het bestuur per 1 juli 2016 verlaten. De heer De Vries volgde hem per die zelfde datum op.

Per 1 januari 2017 heeft ook de heer Bakker (Nederlandse Veiligheidsbranche) het bestuur verlaten. De heer M. Verbrugge volgde hem per diezelfde datum op, na in 2016 als aspirant bestuurslid te zijn begonnen.

Naast de bovengenoemde bestuursleden nam de heer Lahiri (35 jaar, FNV) als aspirant bestuurslid deel aan de vergaderingen.

De norm uit de Code Pensioenfonds in zake diversiteit van het bestuur is dat in het bestuur en het verantwoordingsorgaan ten minste één lid onder de 40 jaar zitting neemt. Aan deze norm wordt niet voldaan. Het bestuur streeft naar diversificatie van leeftijd en geslacht. Bij de voordracht en/of de benoeming zijn diversiteit in de samenstelling naar leeftijd en geslacht en complementariteit in geschiktheid belangrijke uitgangspunten. Geschiktheid gaat daarbij voor diversiteit.

1.4.2 Bezoldigingsbeleid bestuur

De vacatievergoedingen voor het voorbereiden en bijwonen van een bestuursvergadering is vastgesteld op € 880 per vergadering. Overige werkzaamheden worden vergoed op basis van uur maal tarief. Het uurtarief 2016 bedraagt € 110. Met de uitvoerende bestuursleden zijn afwijkende afspraken gemaakt.

1.4.3 Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2016 acht keer vergaderd. Zes keer kwam het bestuur bijeen voor een reguliere vergadering. Daarnaast vergaderde het bestuur nog twee keer extra over de transitie pensioenbeheer en bestuursondersteuning.

Voor enkele bestuursvergaderingen vond bestuurseducatie plaats rondom verschillende beleggingsonderwerpen. Diverse bestuursleden hebben individuele opleidingen gevolgd. Het overzicht met deze opleidingen maakt onderdeel uit van het geschiktheidsplan van het fonds. Daarnaast heeft het bestuur actief deelgenomen aan verschillende seminars en andere bijeenkomsten, van onder andere de Pensioenfederatie en DNB, op het vakgebied pensioenen en vermogensbeheer.

1.4.4 Overleg uitvoerende bestuursleden en onafhankelijk voorzitter

Er is een periodiek overleg ingericht tussen de onafhankelijk voorzitter en de twee uitvoerende bestuursleden.

1.4.5 Bestuurlijke commissies

In verband met toenemende complexiteit en de vele taken van het bestuur heeft het fonds een aantal bestuurlijke commissies ingesteld. Deze commissies doen voorbereidend werk in kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Zij kunnen in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en consequenties van te nemen beleidsbeslissingen. Tevens kan voor verdere uitvoering van besluiten een specifiek mandaat aan de commissies worden verleend. De leden van de bestuurlijke commissies kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen.

In 2016 waren de volgende bestuurlijke commissies actief:

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie wordt ondersteund door een onafhankelijke beleggingsadviseur (de heer H.A. Kempen). De beleggingscommissie rapporteert aan het bestuur. Het bestuur van het fonds blijft verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid.

Aan het einde van het verslagjaar bestond de beleggingscommissie uit mevrouw M.Th. Goossens (voorzitter), de heer J.C.A. Kestens, de heer R.J. de Vries, de heer S. Lahiri (aspirant lid) en de heer H.C.P.J. van Herpen (aspirant lid).

De beleggingscommissie is in 2016 negen keer bijeen geweest, daarnaast hebben er meerdere conference calls plaatsgevonden.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie rapporteert aan het bestuur. Het bestuur blijft verantwoordelijk voor het communicatiebeleid. Aan het einde van het verslagjaar bestond de communicatiecommissie uit de heren C. Lonsain (voorzitter), T. Uittenbogaard en P. Priester.

In het verslagjaar heeft de communicatiecommissie zeven maal vergaderd.

Commissie IRM

De commissie IRM rapporteert aan het bestuur. De commissie IRM bestond eind 2016 uit de heren P. Priester (voorzitter), A.F.A. Bakker, C. Lonsain en H.A. Kempen (onafhankelijk beleggingsadviseur). De heer M. Verbrugge vervangt de heer A.F.A. Bakker per 1 januari 2017. De commissie heeft de verschillende risico's zoals gedefinieerd in het FIRM model van DNB nader voor het fonds in kaart gebracht. Vanaf 2016 is de commissie IRM ook verantwoordelijk voor de onderwerpen die onder pensioenbeleid vallen.

In het verslagjaar heeft de commissie IRM zeven maal vergaderd.

Auditcommissie

Het bestuur heeft ter ondersteuning van de interne toezichtsfunctie een externe auditcommissie ingesteld. Deze commissie bestaat uit twee onafhankelijke leden (mevrouw H. Peters en de heer R.M. van den Berg). De niet-uitvoerende bestuursleden benoemen en ontslaan de leden van de auditcommissie. De auditcommissie is belast met toezicht op de risicobeheersing, het beleggingsbeleid en de financiële informatieverschaffing van het fonds. In het verslagjaar heeft de auditcommissie zeven maal vergaderd.

Cao werkgroep Pensioen

Het bestuur is vertegenwoordigd in de cao werkgroep Pensioen. Deze werkgroep is door cao-partijen ingesteld en dient ter advisering op besluitvorming. De werkgroep komt jaarlijks minimaal tweemaal bijeen. Het bestuur en de adviserend actuaris behoren tot de vaste genodigden. De werkgroep is het platform voor overleg met sociale partners.

1.5 Het verantwoordingsorgaan

1.5.1 Samenstelling en vergaderdata

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit zes leden: 3 namens de deelnemers, 1 namens de gepensioneerden, 1 namens de gewezen deelnemers en 1 namens de werkgevers.

Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 2016 als volgt samengesteld:

Leden

De heer M. Dost
De heer P.J.P.M. van de Meulenhof
De heer R.J.H.M. Schaars
De heer R.W.H. Oppel
Vacature
De heer H.A. Dijksterhuis

Organisatie

Namens deelnemers
Namens deelnemers
Namens deelnemers
Namens gewezen deelnemers
Namens gepensioneerden
Namens werkgevers

Het verantwoordingsorgaan vergaderde in 2016 vijf maal.

1.6 De geschillencommissie

Het fonds maakt samen met een aantal andere pensioenfondsen gebruik van een gezamenlijke geschillencommissie. Voor de behandeling van een geschil benoemt het fonds (conform het geschillenreglement) twee leden van de geschillencommissie (commissie van beroep).

In 2016 zijn er geen geschillen voorgelegd.

1.7 Uitbesteding

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur van het fonds heeft een uitbestedingsbeleid opgesteld. Hierbij de uitgangspunten per eind 2016:

- Het bestuur blijft eindverantwoordelijk voor de uitbestede activiteiten of processen.
- Het bestuur behoudt volledige zeggenschap over de uitbestede activiteiten of processen.
- Het bestuur leeft het uitbestedingsbeleid na, zoals dat door het bestuur is opgesteld op basis van de richtlijnen van DNB.
- Het beleid voldoet aan van toepassing zijnde wet- en regelgeving.
- Het bestuur selecteert onafhankelijke uitvoerders op basis van kwaliteit, prijs en marktconformiteit.
- Het bestuur van PPB zorgt voor voldoende countervailing power binnen het bestuur zelf of huurt indien noodzakelijk countervailing power in.
- Bij de keuze van de uitvoerder wordt rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen van het fonds.
- De uitkomst van het selectieproces wordt waar relevant getoetst door een extern adviesbureau, c.q. het proces kan worden uitbesteed aan een extern adviesbureau.
- Het bestuur voert periodiek een controle uit op de marktconformiteit van de uitbestede acties en processen.
- Het bestuur voert periodiek een controle uit op (het proces van) de datakwaliteit van de uitbestede processen.
- Het uitbestedingsbeleid wordt elke twee jaar door het bestuur geëvalueerd.
- Er dienen afspraken te worden gemaakt over de wijze waarop een overeenkomst wordt beëindigd, en over de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het fonds de werkzaamheden na beëindiging van een overeenkomst weer zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren.
- Het bestuur voert jaarlijks evaluatiegesprekken met de uitvoerders. Bij het afscheid van een uitvoerder wordt een exitgesprek gevoerd.
- Bij het uitbesteden van activiteiten worden minimaal 2 offertes opgevraagd.

Pensioenuitvoerder

De administratie en het secretariaat van het fonds zijn uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. De voorwaarden van de uitbesteding zijn vastgelegd in een pensioenbeheerovereenkomst. Vastgelegd zijn de specifieke administratieve, financiële, secretariële, actuariële, juridische en overige werkzaamheden die de administrateur voor het fonds verricht. Om de performance en de kwaliteit van de uitvoering te bewaken is met de administrateur een Service Level Agreement afgesloten.

Per 1 januari 2017 is de uitbesteding van de administratie overgegaan van Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. naar TKP Pensioen B.V. De voorwaarden van de uitbesteding zijn vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst. Vastgelegd zijn de specifieke administratieve, financiële, actuariële, juridische en overige werkzaamheden die de administrateur voor het fonds verricht. Om de performance en de kwaliteit van de uitvoering te bewaken is met de administrateur een Service Level Agreement afgesloten.

Per 1 december 2016 heeft het bestuur na een zorgvuldige selectieprocedure het secretariaat van het bestuur belegd bij Montae Bestuurscentrum B.V. Tot 1 december 2016 werd het secretariaat van het bestuur uitgevoerd door Syntrus Achmea.

Vermogensbeheerder

Per 1 juli 2016 heeft het fonds BMO GAM aangesteld als fiduciair manager. In hoofdstuk 2 wordt verder ingegaan op het traject vermogensbeheer.

Actuaris

De werkzaamheden van de adviserend actuaris worden uitgevoerd door de heer B. Weijers van Willis Towers Watson. De werkzaamheden van de certificerend actuaris worden uitgevoerd door de heer E. van den Doel van Mercer.

Accountant

Het bestuur heeft Mazars Paardekooper Hoffman accountants N.V. als accountant belast met de controle van de jaarrekening van het fonds.

Controle beleggingsadministratie

ITS BV voerde tot en met juni 2016 maandelijks controles uit op de beleggingsadministratie op de volgende punten:

- Proces (informatiestroom);
- Reconciliatie (beginpositie + mutaties = eindpositie);
- Performance;
- Compliance beperkingen (bandbreedtes);
- Dekkingsgraad.

Custodian

Met de komst van BMO als fiduciair manager is voor het eerst sprake van discretionaire mandaten (in plaats van de eerdere fondsbeleggingen bij PGGM) waarvoor het bestuur KAS BANK per 1 juli 2016 heeft aangesteld als custodian. Daarnaast is KAS BANK aangesteld als onafhankelijk beleggingsadministrateur en controleert KAS BANK of vermogensbeheerders zich aan de afgegeven mandaten houden.

Class Action Claims Management (CACM)

Is per 1 juli 2016 aangesteld om voor de discretionaire mandaten namens het fonds Class Action claims te verzorgen.

Beleggingsadviseur

Het bestuur heeft de heer H.A. Kempen van Kempen Management & Consultancy B.V. aangesteld als beleggingsadviseur van de beleggingscommissie.

Controle administratieve gegevens- werknemersadministratie

Het bestuur heeft RiskCo B.V. aangesteld als datacontroleur van de pensioenadministratie. De opdracht aan RiskCo is om vast te stellen dat de data en de berekeningen van de pensioenadministratie van het fonds correct en adequaat zijn.

2 Vergaderingen bestuur en commissies

2.1 Verslag vergaderingen bestuur

Het bestuur is in het verslagjaar acht keer bijeengekomen. Hierbij een overzicht met de belangrijkste onderwerpen besproken in de vergaderingen van het bestuur.

2.1.1 Pensioenopbouw parttimers

Cao-partijen hebben besloten om per 1 januari 2017 de pensioengrondslag als volgt te bepalen: Het aantal loongerechtigde uren x het basis uurloon, gemaximeerd op 152 uur per full time contract (per dienstverband) per 4 weken vermeerderd met vakantietoeslag. Indien een andere full time arbeidstijd is overeengekomen dan 152 uur wordt uitgegaan van deze afwijkende arbeidstijd.

Tot en met 2016 werd de pensioengrondslag bepaald aan de hand van het overeengekomen vaste basissalaris vermeerderd met de daarover berekende vakantietoeslag. In de tweede helft van 2016 en de eerste helft van 2017 heeft het bestuur in samenwerking met TKP invulling gegeven aan het besluit om de bepaling van de pensioengrondslag te wijzigen.

2.1.2 Het Financieel Toetsingskader

Zoals gebruikelijk en verplicht maken sociale partners en het pensioenfonds afspraken over pensioen. Sociale partners beslissen over de inhoud van de pensioenregeling en de bijbehorende parameters zoals de franchise en/of het maximum pensioengevend salaris. Het bestuur zorgt voor de formele opdrachtaanvaarding. Deze opdrachtaanvaarding is vastgelegd in een zogenaamde bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst (BUO).

Risicohouding

Op basis van de visie van het fonds zijn pijngrenzen gedefinieerd. Deze pijngrenzen zijn door het bestuur in 2016 niet gewijzigd en als volgt vastgesteld:

Maatstaf	gewenst	acceptabel	niet gewenst
Maximale kans op dekkingstekort	< 5%	< 10%	> 10%
Maximale kans op daling onder kritische dekkingsgraad	< 1%	< 2,5%	> 2,5%
Minimale indexatieverwachting op lange termijn (15 jaar)	> 75%	> 50%	< 50%
Minimaal pensioenresultaat na 15 jaar	> 90%	> 85%	< 85%

Uit de in 2015 door het bestuur van het pensioenfonds uitgevoerde ALM (asset-liability management)-studie blijkt dat bij de basisscenario's (laag inflatiescenario en middenscenario) een minder acceptabel pensioenresultaat tot de reële mogelijkheden behoort. Omdat een gewijzigde financiële positie niet moet leiden tot verlagen van normen, houdt het bestuur echter vast aan de vastgestelde pijngrenzen.

De risicohouding van het bestuur is besproken met en wordt onderschreven door sociale partners.

Premiebeleid

Onder het nFTK wijzigen de regels rondom de rentedemping van de kostendekkende premie. Een 10-jaarsscenario staat ver weg van de ideale situatie (kostendekkende premie op basis van de werkelijke rente). Mede uit het oogpunt van evenwichtige belangenbehartiging heeft het bestuur gekozen voor een rentedemping van 5 jaar. Sociale partners zijn over dit besluit geïnformeerd.

Toeslagbeleid

Het bestuur hanteert de volgende toeslagmatrix:

- Huidige maatstaven voor voorwaardelijke toeslagverlening ongewijzigd laten;
- Ondergrens voor voorwaardelijke toeslagverlening stellen op 110% (wettelijk);
- De bovengrens voor voorwaardelijke toeslagverlening vast te stellen conform de nFTK systematiek (wettelijk);
- Inhaaltoeslagen toestaan vanaf een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens (nu ongeveer 135%).

Bij het toekennen van toeslagen kijkt het bestuur ook naar economische situatie en kan worden afgeweken van het toeslagbeleid. Sociale partners onderschrijven het toeslagbeleid zoals door het bestuur vastgesteld.

Kortingsbeleid

Het beleid van het fonds voorzagt in het herstellen van kortingen op pensioenaanspraken. Vanuit het oogpunt van evenwichtige belangenbehartiging is het herstellen van kortingen niet aan te bevelen. Na het korten is de dan ontstane financiële situatie het uitgangspunt. Als daarna een verbetering optreedt dan komt dit alle deelnemers in het fonds toe. Het bestuur heeft besloten om onder nFTK kortingen niet te herstellen. Sociale partners onderschrijven het standpunt van het bestuur.

Het fonds kan de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten uitsluitend verminderen indien uit het herstelplan blijkt dat binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar de beleidsdekkingsgraad van het fonds op basis van het reguliere beleid niet tot de vereiste dekkingsgraad herstelt.

Elk jaar wordt door middel van (de evaluatie van) het herstelplan gekeken hoe hoog de eventuele korting in het eerste jaar wordt en wordt de korting uit het eerste jaar met onmiddellijke ingang (onvoorwaardelijk) doorgevoerd.

Indien de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereenvolgens onder de minimum vereiste dekkingsgraad ligt én de feitelijke dekkingsgraad op het laatste meetmoment eveneens onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt dan voert het fonds een zodanige onvoorwaardelijke korting door, dat na verwerken van deze onvoorwaardelijke korting de actuele dekkingsgraad van het fonds gelijk is aan de minimum vereiste dekkingsgraad. Deze korting wordt in één keer door het fonds doorgevoerd en wordt niet in de tijd gespreid.

2.1.3 Herstelplan

Een goed rendement van de beleggingsportefeuille kon het effect van de voortgaande daling van de rente op de financiële positie van het fonds niet compenseren. De beleidsdekkingsgraad van het fonds was per 1 januari 2016 103,5% en was daarmee lager dan de vereiste dekkingsgraad. In verband hiermee heeft het fonds (conform de wettelijke termijn) voor 1 juli 2016 een nieuw herstelplan ingediend.

2.1.4 Haalbaarheidstoets

Met een haalbaarheidstoets kijkt het fonds of de afgesproken ambities worden gerealiseerd en ook of het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is. En of het fonds voldoende herstelcapaciteit heeft. Het fonds voert ieder jaar de "jaarlijkse haalbaarheidstoets" uit.

Het pensioenfonds stelt de volgende drie ondergrenzen vast:

1. De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat precies aan de vereisten van het vereist eigen vermogen wordt voldaan: 100%;
2. De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke financiële positie van het pensioenfonds op de berekeningsdatum: 90%;
3. De maximale afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweerscenario vanuit de feitelijke financiële van het pensioenfonds op de berekeningsdatum: 50%.

Het fonds heeft in 2016 de verplichte haalbaarheidstoets uitgevoerd en de resultaten hiervan gerapporteerd aan DNB. Hierbij een overzicht van de resultaten:

	Risicohouding (lange termijn)		2015	2016	
Toetsing – Pensioenresultaat	Ondergrens		Resultaat	Resultaat	Voldaan?
Vanuit feitelijke financiële positie					
Mediaan	90%		101,7%	88,3%	Nee
5 ^e percentiel			59,5%	48,2%	
Relatieve afwijking t.o.v. mediaan	50%		41,5%	45,4%	Ja

De resultaten over 2016 hebben het bestuur aanleiding gegeven om opnieuw in gesprek te gaan met cao-partijen. Vooralsnog is besloten de risicohouding niet aan te passen. In 2017 vindt (via de cao werkgroep Pensioen) nader overleg plaats over de risicohouding.

2.1.5 Ervaringssterfte, grondslagenonderzoek en kostenvoorziening

Ervaringssterfte

Naar aanleiding van de Prognosetafel AG 2016 heeft het bestuur door Willis Towers Watson een onderzoek laten uitvoeren naar de overlevingsgrondslagen. Op basis van dit geactualiseerde model, alsmede de bestandskenmerken van het fonds, leidt aanpassing van ervaringssterfte tot een daling in de Technische Voorziening (TV) van het pensioenfonds. Echter is het in het pensioenfonds goed mogelijk dat werknemers meer werken (buiten de bedrijfstak) en dus een hoger salaris hebben dan opgegeven staat. Om hier rekening mee te houden is de ervaringssterfte nogmaals bepaald. Hierbij is rekening gehouden met een (schatting) van het inkomen buiten de bedrijfstak. Door dit besluit stijgt de TV met afgerond 0,5%.

Grondslagenonderzoek

Naast de aanpassing van de ervaringssterfte heeft het bestuur door Willis Towers Watson ook een grondslagenonderzoek uit laten voeren. Daarbij zijn de volgende besluiten genomen:

- Wezenopslag verlaagd van 3,5% naar 1,5%;
- Arbeidsongeschiktenopslag van 7,5% naar 6%;
- Partnerfrequentie aangepast naar aanleiding van de meest recente CBS data.

Kostenvoorziening

Daarnaast besloot het bestuur om voor de kostenvoorziening in het vervolg uit te gaan van de eigen kostenstructuur (zonder vaste kosten component). Hierdoor steeg de kostenvoorziening van 4,7% naar 5,2%.

Voorname wijzigingen zijn ingegaan per eind 2016.

2.1.6 Gedragscode

In de vergadering van september 2016 heeft het bestuur enkele wijzigingen op de gedragscode per 1 januari 2017 vastgesteld. Dit naar aanleiding van de wijziging van de modelgedragscode door de Pensioenfederatie. Jaarlijks stelt de compliance officer een rapport met bevindingen op. Dit rapport wordt in het bestuur besproken. Er zijn in 2016 geen significante bevindingen vastgesteld. Enkele onduidelijkheden in interpretatie zijn weggenomen.

2.1.7 Strategie

Het bestuur handhaaft haar voorkeur (zoals in 2015 uitgesproken) voor het zelfstandig voortzetten van het fonds en waar mogelijk te groeien. Samenhangend met deze strategie is per januari 2016 G4S Cash Management B.V. (voor wat betreft de toekomstige opbouw) aangesloten bij het fonds.

2.1.8 Bestuursverslag

Het bestuur heeft het bestuursverslag en het statenverslag 2015 goedgekeurd en vastgesteld in de vergadering van 13 juni 2016. In dezelfde vergadering heeft het bestuur kennis genomen van de actuariële verklaring, het actuarieel rapport en het accountantsverslag.

2.1.9 Traject vermogensbeheer

Na de keuze voor BMO als nieuwe fiduciair vermogensbeheerder heeft het bestuur in 2016 een contract en een Service Level Agreement onderhandeld en afgesloten met BMO. Dit is ingegaan op 1 juli 2016. Omdat het pensioenfonds voorheen participeerde in (PGGM) fondsen en met BMO het voornemen had om een aantal discretionaire vermogensbeheermandaten af te sluiten, had het tot nu toe geen eigen relatie met een custodian. Om die reden heeft het pensioenfonds eveneens een selectietraject geïnitieerd voor een custodian. De keuze is gevallen op KAS BANK om een aantal redenen: het fonds heeft geen significante verschillen gesignaleerd in de dienstverlening bij andere custodians, de juridische voorwaarden en de kosten waren bij KAS BANK gunstiger dan bij andere partijen en wij schatten de operationele risico's bij KAS BANK lager in omdat KAS BANK en BMO reeds gezamenlijke andere relaties bedienen. Ook met KAS BANK is een contract, inclusief SLA afgesloten per 1 juli 2016. De voornaamste services die het pensioenfonds afneemt zijn: custody (inclusief tax reclaim en corporate actions), beleggingsadministratie, compliance monitoring.

De controlewerkzaamheden die ITS voorheen voor het fonds uitvoerde zijn hiermee komen te vervallen en het contract met ITS is dan ook opgezegd.

Daarnaast is een contract (en een SLA) afgesloten met CACM (Class Action Claims Management), een service provider die namens haar cliënten Class Action claims verzorgt.

Ten behoeve van de transitie van PGGM naar BMO en KAS BANK is een projectteam samengesteld, bestaande uit PGGM, KAS BANK, BMO en twee leden van de beleggingscommissie. Gezamenlijk is bepaald welke beleggingscategorieën als eerste onder het fiduciair beheer van BMO zouden gaan vallen en is een plan gemaakt voor de resterende categorieën. De transitie is gecontroleerd door de onafhankelijke partij ITS, die hierover een positieve eindrapportage heeft opgeleverd.

De transitie van het vermogen per 1 juli is - ondanks de ongelukkige samenloop met de aankondiging van de Brexit – succesvol verlopen. De kosten zijn binnen het ingeschatte budget gebleven.

Gedurende de tweede helft van 2016 heeft de Beleggingscommissie veel aandacht moeten spenderen aan een correcte implementatie van de gemaakte afspraken met betrokken partijen.

2.1.10 Treject pensioenbeheer

Mede ingegeven door de strategische keuzes van pensioenuitvoerder Syntrus heeft het bestuur besloten om in december 2015 het lopende contract per 1 januari 2017 op te zeggen en een selectieproces voor een mogelijk nieuwe administrateur te starten. Uitgangspunt van het bestuur was dat de aanstelling van een nieuwe administrateur moet leiden tot een substantiële verbetering van de stakeholdertevredenheid, zowel van werkgevers als deelnemers. Naar aanleiding van dit besluit is een onderhandelingscommissie samengesteld bestaande uit de heren Priester, Bakker en Lonsain. De onderhandelingscommissie werd begeleid door een externe projectleider, de heer A. Smolenaers van Sprenkels & Verschuren. In februari 2016 zijn de uitkomsten van de offerte analyse en referentiegesprekken met twee partijen door het bestuur besproken. Naar aanleiding daarvan heeft het bestuur de onderhandelingscommissie verzocht om bij de twee partijen een site visit af te leggen.

In de bestuursvergadering van maart 2016 heeft het bestuur kennis genomen van de analyse van de site visits. Specifieke onderwerpen die tijdens de site visits aan bod zijn gekomen, zijn de relatie met de moederorganisatie, het mutatie- en aanleverproces, het transitieproces, de prijsstelling en het ervaren van de cultuur van de organisatie.

In de bestuursvergadering van maart 2016 heeft het bestuur ervoor gekozen de onderhandelingen met TKP te starten. Belangrijke overwegingen bij deze beslissing waren:

- TKP beschikt over robuuste systemen en processen;
- TKP heeft ruime en recente ervaring met transities van bedrijfstakpensioenfondsen;
- De kwaliteit van de mutatie aanlevering is van een hoog niveau.

In de vergadering van maart 2016 gaf het bestuur de onderhandelingscommissie mandaat om de onderhandelingen met TKP te starten. Het bestuur heeft halverwege 2016 de overeenkomst met TKP vastgesteld en Syntrus geïnformeerd over de aanstelling van de nieuwe administrateur. In de zomer van 2016 is het transitieproces gestart, dit proces ligt op schema (status mei 2017) en kent geen vermeldenswaardige issues.

2.1.11 Zelfevaluatie

Overeenkomstig de eind 2015 gehouden zelfevaluatie heeft het bestuur een aantal malen gesproken over het optimaal laten functioneren van het gekozen bestuursmodel, de "One Tier Board". Zogenaamde RACI schema's zijn opgesteld en samen met de verschillende commissies is gesproken over het mandateren van besluitvorming.

Ook zijn in het begin van 2016 met bestuursleden individuele evaluatiegesprekken gevoerd.

2.1.12 Wijziging reglementen en statuten

De statuten van het fonds zijn in 2016 niet gewijzigd. Het pensioenreglement is in de vergadering van december 2016 aangepast op de gewijzigde pensioengrondslag (zie punt 2.1.1).

2.1.13 Abtn

Februari 2016 is de Abtn van het fonds aangepast. De belangrijkste wijzigingen betroffen:

- Aanpassingen naar aanleiding van het gewijzigde uitvoeringsreglement;
- Aanpassingen naar aanleiding van het gewijzigde uitbestedingsbeleid.

2.1.14 Resultatenanalyse

Het resultaat in boekjaar 2016 bedraagt € 13.299* negatief. Belangrijke deelresultaten zijn het resultaat op de wijziging van de rentetermijnstructuur ad € 154.081* negatief.

Het behaalde directe en indirecte beleggingsrendement in 2016 was hoger dan de benodigde interest voor de verplichtingen (gelijk aan de één-jaars rente uit de rentetermijnstructuur per 31 december 2015: +/- 0,06%). Daardoor ontstond een positief resultaat op beleggingsopbrengsten van € 146.315*.

Ten slotte heeft in 2016 geen toeslagverlening plaatsgevonden, wat derhalve niet heeft geleid tot een negatief resultaat.

* x € 1.000

2.1.15 Toezichthouders

In 2016 zijn aan het fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd door AFM en DNB. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van DNB.

2.2 Verslag vergaderingen beleggingscommissie

In 2016 heeft de beleggingscommissie negen keer vergaderd (plus meerdere conference calls). In hoofdstuk 3.7 staan de ontwikkelingen op het gebied van vermogensbeheer nader uitgewerkt.

De beleggingscommissie heeft zich in 2016 voornamelijk beziggehouden met de transitie en implementatie van de nieuwe vermogensbeheerder (BMO GAM) en custodian (KAS BANK) en Class actions provider. Daarnaast heeft de beleggingscommissie zich beziggehouden met onder andere:

- Behandeling diverse investment cases/searches voor nieuwe managers;
- Maatschappelijk verantwoord beleggen;
- Herijking beleggingsplan;
- Overgang naar Central Clearing.

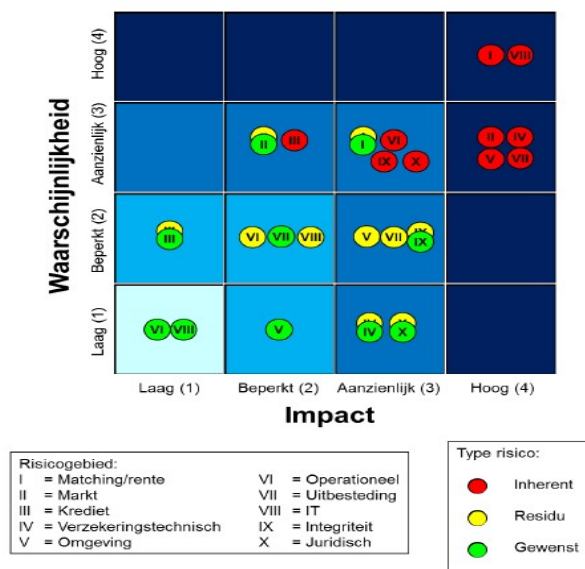
De beleggingscommissie vergadert elke bijeenkomst eerst intern (zonder de fiduciair manager) en daarna met BMO.

2.3 Verslag vergaderingen commissie IRM

In 2013 heeft de commissie IRM een risicobeheerraamwerk opgezet gebaseerd op de elementen van het Enterprise Risk Management Framework (ERM) van COSO. Dit raamwerk resulteert in risicomatrices, waarin aan de hand van de risicocategorieën van de Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode (FIRM) van De Nederlandsche Bank (DNB), de inherente, residu- en gewenste situatie van de risico's van het fonds worden weergegeven.

De tien hoofdcategoryen zijn in een periode van twee jaar integraal behandeld door de commissie IRM. Per september 2015 resulteerde dit in de volgende matrix:

T=4; 30-09-2015

Per eind september 2015 waren daarmee alle hoofdrisicogebieden doorlopen. Daarom heeft de commissie IRM voor 2016 naast een beleidsplan ook een jaarplan opgesteld. Dit jaarplan geeft het integraal risicomanagement in 2016 nader inhoud. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar:

- Jaarlijks terugkerende activiteiten;
- Thema's 2016.

Hierbij een overzicht (stand per eind 2016) met de tien hoofdcategorieën en wanneer deze voor het laatst integraal zijn doorlopen:

I.	Matching/renterisico	27-10-2016 (bestuur)
II.	Marktrisico	12-10-2016 (BC)
III.	Kredietrisico	10-10-2014
IV.	Verzekeringstechnisch risico	28-03-2014
V.	Omgevingsrisico	17-04-2015
VI.	Operationeel risico	26-08-2016 (IRM)
VII.	Uitbestedingsrisico	20-09-2013
VIII.	IT-risico	13-06-2016 (IRM)
IX.	Integriteitsrisico	06-11-2015 (IRM)
X.	Juridisch risico	20-06-2014

De hoofdcategorieën zijn definitief vastgesteld in de bestuursvergaderingen.

Vanaf 2017 heeft het bestuur de commissie IRM gemandateerd om binnen de afgesproken kaders (i.c. de statuten en het pensioenreglement) de stukken inzake individuele gevalshandeling af te handelen. Het gaat hierbij uitsluitend om:

- Verzoeken tot vrijwillige aansluiting;
- Dispensatieverzoeken
- Verzoeken van deelnemers.

2.4 Verslag vergaderingen communicatiecommissie

In 2015 heeft het pensioenfonds de ambitie uitgesproken alleen nog digitaal met deelnemers te willen communiceren. We sturen alleen nog wettelijk verplichte communicatie per post.

Alle andere communicatie, gericht op het vergroten van het pensioeninzicht van de deelnemer, versturen we digitaal. In 2016 is gestart met het maken van de overgang van schriftelijk naar digitaal communiceren.

Na de transitie naar TKP zal aansluiting op de berichtenbox van Mijnoverheid.nl plaatsvinden.

Met de invoering van Pensioen 1-2-3 en een nieuwe schrijfstijl voldoet onze communicatie aan de wet pensioencommunicatie.

In 2016 heeft de communicatiecommissie zeven keer regulier vergaderd. Hierbij een overzicht met de belangrijkste gebeurtenissen en onderwerpen die in deze vergaderingen zijn besproken.

Pensioen 1-2-3

In 2016 is Pensioen 1-2-3 geïmplementeerd. Pensioen 1-2-3 bestaat uit drie lagen. In deze eerste laag vinden de deelnemers de belangrijkste informatie over de pensioenregeling. In laag 2 is meer informatie over alle onderwerpen van laag 1 opgenomen. In laag 3 is de juridische en beleidsmatige informatie over de pensioenregeling opgenomen.

Filmpjes van de voorzitter

Medio 2016 is een drietal filmpjes (ongeveer drie minuten lang) op de website van het pensioenfonds geplaatst. In deze filmpjes beantwoordt de voorzitter vragen van deelnemers. Het gaat daarbij om vragen zoals:

- Hoeveel pensioen heb ik opgebouwd?
- Is er straks nog wel pensioen voor mij?
- Hoe betaal ik voor mijn pensioen?

In 2017 krijgen deze filmpjes een vervolg in de vorm van een nieuw filmpje over het onderwerp korten.

Overgang naar TKP

De transitie van de pensioenadministratie van Syntrus naar TKP heeft uiteraard gevolgen voor actieve deelnemers, gepensioneerden, werkgevers en overige stakeholders.

In verband met deze overgang (per 1 januari 2017) is een communicatieplan transitie opgesteld. In dit communicatieplan zijn de communicatieactiviteiten rondom deze transitie benoemd en uitgewerkt.

De betrokkenen zijn tijdig op de hoogte gebracht van de transitie. Daarnaast hebben de werkgevers instructies ontvangen over de gegevensaanlevering over 2016 en de aanlevering voor 2017.

Website

In verband met de transitie naar TKP is ook de website www.beveiligingspensioen.nl in december 2016 geheel vernieuwd. Hiermee sluit de website ook aan op de administratieve processen van TKP.

Nieuwsbrieven

In 2016 zijn er 6 werkgeversniewsbrieven verzonden. Er is 1 nieuwsbrief verzonden aan de deelnemers.

Communicatiebeleidsplan

Najaar 2016 besloot de communicatiecommissie het huidige communicatiebeleidsplan met een jaar te verlengen. In verband met de overgang naar TKP wordt 2017 gezien als een overgangsjaar. Medio 2017 wordt gestart met het samenstellen van het communicatiebeleidsplan voor 2018 en verder. Dit gebeurt in samenspraak met het verantwoordingsorgaan dat adviesrecht heeft op het beleidsplan.

Communicatiejaarplan 2017

In de bestuursvergadering van december 2016 ontving de communicatiecommissie mandaat van het bestuur om uitvoering te geven aan het communicatiejaarplan 2017.

Wat betreft de communicatiecommissie zijn er drie centrale vragen voor de deelnemer:

1. Hoe hoog is mijn pensioenuitkering?
2. Is het voldoende?
3. Wat kan eraan worden gedaan om deze uitkering te verbeteren?

De communicatiecommissie wil in deze vragen inzicht verschaffen. Dat wil ze vooral doen via digitaal communiceren. De boodschap kan digitaal duidelijker worden verpakt, en daarnaast is het voordeliger en sneller. Dat is het speerpunt voor de nabije toekomst van de communicatiecommissie.

Toolbox voor werkgevers

In de Wet pensioencommunicatie is een nadrukkelijke rol voor de werkgever benoemd.

Om de werkgevers daarin te ondersteunen, hebben we een pensioencommunicatie toolbox ontwikkeld. Deze toolbox bevat onder andere een presentatie over de regeling, tips voor het organiseren van een bijeenkomst, een overzicht met veelgestelde vragen en verschillende artikelen die een werkgever kan delen met zijn werknemers.

De toolbox is met een actiekaart onder de aandacht gebracht van alle werkgevers in de sector.

2.5 Verslag vergadering auditcommissie

Voor het fonds is in 2015 een auditcommissie ingesteld. Aan de werkzaamheden van de auditcommissie ligt de AC-charter ten grondslag; de scope betreft Financiën, Beleggingen en Risk Management. Conform het verzoek van het bestuur vervult de auditcommissie noch de rol van een (extra) adviescommissie, noch van een beleidsorgaan, noch van een besluitvormend orgaan.

In de Governance structuur van het fonds wordt in deze rollen anderszins voorzien. Dientengevolge toetst de auditcommissie met name de bestuurlijke processen rondom haar aandachtsgebieden.

Inhoudelijke keuzes (zowel strategisch, tactisch als operationeel) door het bestuur en haar organen worden - in principe - niet beoordeeld.

In het jaar 2016 heeft de auditcommissie vijfmaal vergaderd. Naast deze reguliere vergaderingen heeft de auditcommissie apart vergaderd met de niet-uitvoerende bestuursleden en heeft zij deelgenomen aan het jaarwerkoverleg. Al met al heeft de auditcommissie zeven keer vergaderd ten behoeve van verslagjaar 2016. Op grond van haar werkzaamheden heeft de auditcommissie in het voorjaar van 2017 haar bevindingen gerapporteerd en gepresenteerd aan het niet-uitvoerend bestuur.

Ten aanzien van de beleggingen beveelt de auditcommissie aan, het verband tussen Missie Visie Strategie, de beleggingsovertuigingen en feitelijke beleggingsactiviteiten duidelijker zichtbaar te maken en op haar consistentie te toetsen. Het bestuur heeft dit inmiddels ter hand genomen.

Ondanks het feit dat de commissie de governance helder gestructureerd vindt en ook goed in RACI schema's zichtbaar is gemaakt, blijft zij de interactie tussen het uitvoerend en het niet-uitvoerend bestuur een punt van aandacht vinden. Het bestuur onderkend dat en ziet de goede implementatie van het "One Tier" bestuursmodel voor het fonds nog steeds als een uitdaging.

Het fonds beschikt over een helder beleidskader voor integraal risicomanagement. De commissie stelt vast dat de uitvoering van de assessments niet altijd volgens planning kon worden uitgevoerd.

Uiteindelijk zijn de assessments wel degelijk uitgevoerd. De vertraging werd veroorzaakt door een veelheid van migratie activiteiten.

3 Financieel beleid

3.1 Inleiding

Het fonds wil aan zijn in paragraaf 1.3.2 omschreven missie en visie voldoen.

De beleggingsportefeuille dient zodanig ingericht te worden dat het rendements-/risicoprofiel op lange termijn zo goed mogelijk aansluit bij het ambitieniveau en de onderhavige verplichtingen van het fonds.

3.2 Premie

De reglementaire premie is 30,6%. Van de premie kwam 12,24% voor rekening van de werknemer.

Voor de verplichte verzekering werd aldus in het verslagjaar € 64.188 (bedragen x 1.000 EUR) aan premie ten gunste van het fonds vastgesteld.

In het jaar 2012 is het fonds overgestapt naar een gedempte kostendekkende premie. Het bestuur is zich ervan bewust dat de dempingsmethode gedurende langere tijd gehanteerd dient te worden. DNB heeft per brief ingestemd met de overstap naar een gedempte kostendekkende premie. Mede uit het oogpunt van evenwichtige belangenbehartiging heeft het bestuur (in samenspraak met sociale partners) vanaf 2016 gekozen voor een rentedemping van 5 jaar (tot en met 2015 ging het bestuur uit van een rentedemping van 10 jaar).

De kostendekkende premie (demping 60 maanden) voor het verslagjaar bedraagt € 62.331. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Koopsom onvoorwaardelijke onderdelen pensioentoezegging:	€ 41.807
Solvabiliteitsopslag:	€ 11.278
Opslag voor uitvoeringskosten:	€ 4.641
Risicokoopsom overlijden:	€ 1.469
Risicokoopsom premievrijstelling:	€ 3.136
Totaal	€ 62.331

De kostendekkende premie (zonder demping toe te passen) bedroeg in het verslagjaar € 78.600.

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

Koopsom onvoorwaardelijke onderdelen pensioentoezegging:	€ 43.053
Solvabiliteitsopslag:	€ 11.614
Opslag voor uitvoeringskosten:	€ 4.779
Risicokoopsom overlijden:	€ 1.513
Risicokoopsom premievrijstelling:	€ 3.229
Totaal	€ 64.188

3.3 Toeslag

De toeslag op de pensioenaanspraken van de (ex-)deelnemers en van de ingegane pensioenen is voorwaardelijk. Er bestaat geen recht op jaarlijkse toeslag. Of er toeslag wordt verleend en in welke mate is afhankelijk van de financiële middelen van het fonds en van het oordeel van het bestuur en de actuaris over de financiële positie van het fonds. In het verleden verleende toeslagen geven geen zekerheid over toeslagen in de toekomst.

Het bestuur heeft de volgende toeslagmatrix (geldend vanaf 1 juli 2015) vastgesteld:

- Ondergrens voor voorwaardelijke toeslagverlening 110% (wettelijk);
- De bovengrens voor voorwaardelijke toeslagverlening vast te stellen conform de nFTK systematiek (wettelijk);
- Inhaaltoeslagen toestaan vanaf een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens (nu ongeveer 135%).

Bij het toekennen van toeslagen kijkt het bestuur ook naar de economische situatie en kan worden afgeweken van het toeslagbeleid.

Bijgaand een overzicht met de toegekende en gemiste toeslagen voor de actieve deelnemers vanaf 2006:

Datum toeslag	Maatstaf (loonindex)	Toegekend	Niet toegekend
1 januari 2006	1,15%	1,15%	0,00%
1 januari 2007	1,25%	1,25%	0,00%
1 januari 2008	3,10%	3,10%	0,00%
1 januari 2009	3,25%	0,00%	3,25%
1 januari 2010	3,10%	0,90%	2,20%
1 januari 2011	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2012	2,30%	0,00%	2,30%
1 januari 2013	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2014	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2015	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2016	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2017	2,50%	0,00%	2,50%

Bijgaand een overzicht met de toegekende en gemiste toeslagen voor de niet-actieve deelnemers vanaf 2006:

Datum toeslag	Maatstaf (prijsindex)	Toegekend	Niet toegekend
1 januari 2006	1,02%	1,02%	0,00%
1 januari 2007	1,65%	1,65%	0,00%
1 januari 2008	1,25%	1,25%	0,00%
1 januari 2009	1,91%	0,00%	1,91%
1 januari 2010	1,44%	0,45%	0,99%
1 januari 2011	0,67%	0,00%	0,67%
1 januari 2012	1,90%	0,00%	1,90%
1 januari 2013	2,05%	0,00%	2,05%
1 januari 2014	1,59%	0,00%	1,59%
1 januari 2015	0,99%	0,00%	0,99%
1 januari 2016	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2017	0,52%	0,00%	0,52%

3.4 Hoofdpunten actuariael rapport certificerend actuaris

Bij de certificering heeft de actuaris het volgende geconstateerd:

3.5 Ontwikkeling dekkingsgraad

Eind 2016 was de actuele dekkingsgraad 99,8%, daarmee was de dekkingsgraad lager dan de dekkingsgraad eind 2015 (100,9%). Het bestuur neemt alle toekomstige beslissingen op basis van de beleidsdekkingsgraad (95% per eind 2016) en niet op de actuele dekkingsgraad maar verliest daarbij niet de actualiteit uit het oog.

3.6 Kosten uitvoering pensioenbeheer en vermogensbeheer

Kosten pensioenbeheer

Het fonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer.

Het fondsbestuur vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten en streeft ernaar de kosten zo laag mogelijk te houden.

Onderstaand is in dit kader een uitgebreide rapportage over de kosten pensioenbeheer en de kosten vermogensbeheer opgenomen.

De kosten worden gepresenteerd overeenkomstig de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken, eenvoudig met elkaar worden vergeleken.

Kosten pensioenbeheer

De kosten pensioenbeheer worden gerapporteerd in euro per deelnemer. Het aantal deelnemers is de som van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden per ultimo 2016.

De kosten pensioenbeheer bedragen voor 2016 € 4.528.581. Omgerekend naar kosten per deelnemer is dit € 178,56. Voor 2015 bedroegen de kosten pensioenbeheer € 3.354.548. De kosten per deelnemer bedroegen € 139,25.

Het bedrag aan kosten pensioenbeheer bestaat uit:

- Kosten deelnemer;
- Kosten werkgever;
- Kosten bestuur en financieel beheer;
- Kosten projecten.

De kosten deelnemer hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administratie van het fonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en pensioengerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, pensioenplanner, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief, enzovoorts).

De kosten werkgever hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

De kosten bestuur en financieel beheer hebben betrekking op de bestuurlijke kosten (bestuur, verantwoordingsorgaan en auditcommissie), het voeren van het secretariaat, het opstellen van het bestuursverslag en het samenstellen van financiële rapportages, de kosten van het wettelijk toezicht (DNB, AFM) en de advies- en controlekosten (actuaris, accountant, aan derden uitbestede activiteiten).

De kosten projecten hadden in 2016 met name betrekking op de transitie van pensioenbeheer en zorgen voor een (tijdelijke) stijging van de kosten per deelnemer. De projectkosten pensioenbeheer zijn als volgt uit te splitsen:

Kosten Syntrus: € 473.460

Kosten TKP: € 242.000

Kosten S&V: € 56.920

Extra bestuurskosten: € 16.638

In de volgende tabel is een specificatie opgenomen van de kosten pensioenbeheer die het fonds in het verslagjaar heeft gemaakt (bedragen in euro's). Tevens worden ter vergelijking de kosten 2015 gegeven.

	Bedrag 2016	Bedrag 2015
Kosten werknemer		
Administratie, communicatie en uitvoering	1.813.078	1.638.917
Kosten werkgever		
Administratie, communicatie en uitvoering	473.558	333.084
Kosten bestuur en financieel beheer		
Ondersteuning en financiële administratie	518.006	465.262
Toezichtkosten		
* DNB	80.182	55.725
* AFM	13.288	12.768
* Verantwoordingsorgaan	6.463	9.020
Advies- en controlekosten		
* Actuaris	231.858	255.708
* Accountant en compliance	38.300	36.608
Pensioenfederatie	33.722	33.800
Kosten bestuur en vergaderingen	349.764	326.347
Diverse adviseurs	137.730	73.742
Overige kosten	33.853	12.195
Projectkosten	798.779	101.372
Totaal kosten pensioenuitvoering inclusief projectkosten	4.528.581	3.354.548
Totaal kosten pensioenuitvoering exclusief projectkosten	3.729.802	3.253.176
Allocatie naar kosten vermogensbeheer		
Kosten adviseur	61.468	107.850
Kosten bestuursondersteuning	93.179	113.384
Kosten bestuur	101.728	107.745
Overige kosten	-	4.000
Totaal allocatie naar kosten vermogensbeheer	256.375	332.979
Totaal pensioenbeheerkosten in de jaarrekening	4.784.956	3.687.527
Actieve deelnemers	22.075	21.384
Pensioengerechtigden	3.287	2.706
Totaal	25.362	24.090
Pensioenbeheerkosten inclusief projectkosten in euro per deelnemer	178,56	139,25
Pensioenbeheerkosten exclusief projectkosten in euro per deelnemer	147,06	135,04

Kosten vermogensbeheer

Het inzicht in en de beheersing van kosten van vermogensbeheer in de pensioensector heeft grote aandacht gekregen. Het beleid is gericht op het verhogen van inzicht om de kosten nog beter te kunnen beheersen en te reduceren, met behoud van rendement. Het pensioenfonds volgt in de presentatie van de kosten van vermogensbeheer de “aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie” zoals gepubliceerd in november 2011 en de “nadere uitwerking kosten vermogensbeheer herziene versie met aanvullingen van de Pensioenfederatie” zoals gepubliceerd in februari 2016.

Toelichting bij de wijziging in kosten(structuur) van 2016 ten opzichte van 2015

Door de transitie van PGGM naar BMO als fiduciair manager zijn de kosten in 2016 anders verdeeld en op onderdelen éénmalig verhoogd in verband met het uitvoeren/controleren van het transitieproject.

Onderstaand een toelichting per categorie:

- De kosten voor vastgoed en commodities zijn gestegen in verband met een toename van het beheerd vermogen in die categorieën.
- De daling van de kosten bij alternatieve beleggingen is voornamelijk ingegeven door de afbouw van private equity.
- Onder overige beleggingen vielen voorheen de kosten van de PGGM Treasurydesk (inclusief het afdekken van vreemde valuta). Deze zijn in 2016 verschoven naar de fiduciaire fee.
- Kosten aandelen en vastrentende waarden zijn verlaagd in verband met de transitie van PGGM naar BMO per 1 juli 2016: de categorieën aandelen wereldwijd en aandelen ontwikkelde markten zijn naar één Europees discretionair aandelenmandaat omgevormd en Europese credits zijn omgevormd naar een discretionair mandaat. De daling van de kosten bestaat enerzijds uit een verlaging van de beheerfees en anderzijds is het zo dat - waar bij de fondsbelegging alle administratieve kosten in de fee inbegrepen zaten er in de nieuwe structuur een separate fee betaald wordt aan de custodian ten behoeve van bewaring, beleggingsadministratie en compliance monitoring (nu gelabeld onder bewaarloon en overige kosten).
- Voor de categorie Staatsobligaties geldt dat hier niet langer een separate beheerfee voor berekend wordt, maar de fee is inbegrepen in de fiduciaire fee van BMO.
- De kosten voor derivaten zijn toegenomen in verband met de overgang naar central clearing per 1 juli 2016. De verwachting van de fiduciair manager is dat er een besparing van toepassing is op transactiekosten die we additioneel gemaakt zouden hebben als we aan bilaterale renteswaps zouden hebben blijven doen.
- De kosten voor fiduciair beheer in 2016 waren in 2015 gelabeld als kosten beleggingsadministratie. De verhoging wordt verklaard doordat het fonds in 2016 meer diensten van PGGM is gaan afnemen, onder andere de monitoring van de vastgoedportefeuille bij SAREF en onderzoeken van de mogelijkheden tot belastingterugvordering van bedragen uit hoofde van de ECJ antidiscriminatiewetgeving. Daarnaast is hierin eveneens de vergoeding aan de nieuwe fiduciair manager voor de valuta-afdekking opgenomen.
- De post kosten bewaarloon is nieuw in verband met het feit dat het fonds per 1 juli 2016 voor het eerst een eigen custodian (KAS BANK) heeft aangesteld (ten opzichte van een indirecte relatie met de custodians van de PGGM fondsen waarbij de kosten in de totale fondskosten opgenomen waren). Daarnaast is KAS BANK aangesteld om als onafhankelijke partij in het vermogensbeheerproces de FTK rapportages te verzorgen en is de compliance monitoringsfunctie uitgebreid ten opzichte van de eerdere high level controles door ITS. De kosten daarvan zijn opgenomen onder overige kosten.
- De advies- en overige kosten zijn verhoogd ten opzichte van 2015. Dit betreft diverse projectkosten rond het transitieproject (onder andere additionele accountantsverklaringen, controle op de transitie door ITS, juridisch advies, additionele uren bestuur en adviseur en projectkosten van PGGM). Dit betreft grotendeels éénmalige kosten van rond de € 3 ton.
- De transactiekosten zijn verhoogd ten opzichte van 2015 vanwege de aan- en verkoopkosten van de beleggingscategorieën die overgebracht zijn van PGGM naar BMO.
- Voorafgaand aan de transitie naar BMO heeft het bestuur vastgesteld dat zowel de transactiekosten als de transitiekosten binnen drie jaar zouden worden terugverdiend. De kosten en besparingen zijn in praktijk iets anders uitgevallen (de eenmalige kosten zijn hoger

uitgevallen, maar de jaarlijkse besparingen ook). Het netto resultaat valt - rekening houdend met de terugverdiëntijd - vooralsnog beter uit dan voorzien. Overigens waren de kosten niet de voornaamste insteek van de zoektocht naar een nieuwe fiduciair manager.

2016	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten		Totaal
			Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Aan -en verkoopkosten	
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	1.000	81	25	21	1.127
Aandelen	310	6	175	113	604
Alternatieve beleggingen	354	2	-	-	356
Vastrentende waarden	691	-55	57	1.571	2.264
Hedgefonds	-	-	-	-	-
Commodities	95	-	-	113	208
Overige beleggingen	73	-	-	95	168
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. Overlay	2.523	34	257	1.913	4.727
Kosten overlay beleggingen	164	-	-	926	1.090
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	2.687	34	257	2.839	5.817
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau	217				217
Kosten fiduciair beheer	1.289				1.289
Bewaarloon	38				38
Advieskosten vermogensbeheer	344				344
Overige kosten	227				227
Totaal overige vermogensbeheerkosten	2.117				2.117
Totaal kosten vermogensbeheer	4.804				7.934

2015	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten		Totaal
			Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Aan -en verkoopkosten	
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	856	61	123	-	1.040
Aandelen	421	157	43	-	621
Alternatieve beleggingen	524	520	33	1	1.078
Vastrentende waarden	914	137	66	26	1.143
Hedgefonds	-	-	-	-	-
Commodities	52	-	-	85	137
Overige beleggingen	127	-	-	257	384
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. Overlay	2.894	875	265	369	4.403
Kosten overlay beleggingen	126	-	-	12	138
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	3.020	875	265	381	4.541
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau	221				221
Kosten fiduciair beheer	800				800
Bewaarloon	-				-
Advieskosten vermogensbeheer	101				101
Overige kosten	116				116
Totaal overige vermogensbeheerkosten	1.238				1.238
Totaal kosten vermogensbeheer	4.258				5.779

<i>Overzicht kerncijfers inzake vermogensbeheerkosten</i>	2016	2015
Gemiddeld belegd vermogen *	1.289.851	1.172.798
<i>% van het gemiddeld belegd vermogen</i>		
Beheerkosten inclusief performance gerelateerde kosten	0,38%	0,44%
Transactiekosten	0,24%	0,06%
Totaal	0,62%	0,50%
* Het gemiddeld beheerd vermogen is berekend op basis van de ultimo jaarstanden.		

De stijging van de aan- en verkoopkosten komt door de transitie van de beleggingen van PGGM naar BMO en SSGA in 2016

3.7 Beleggingen

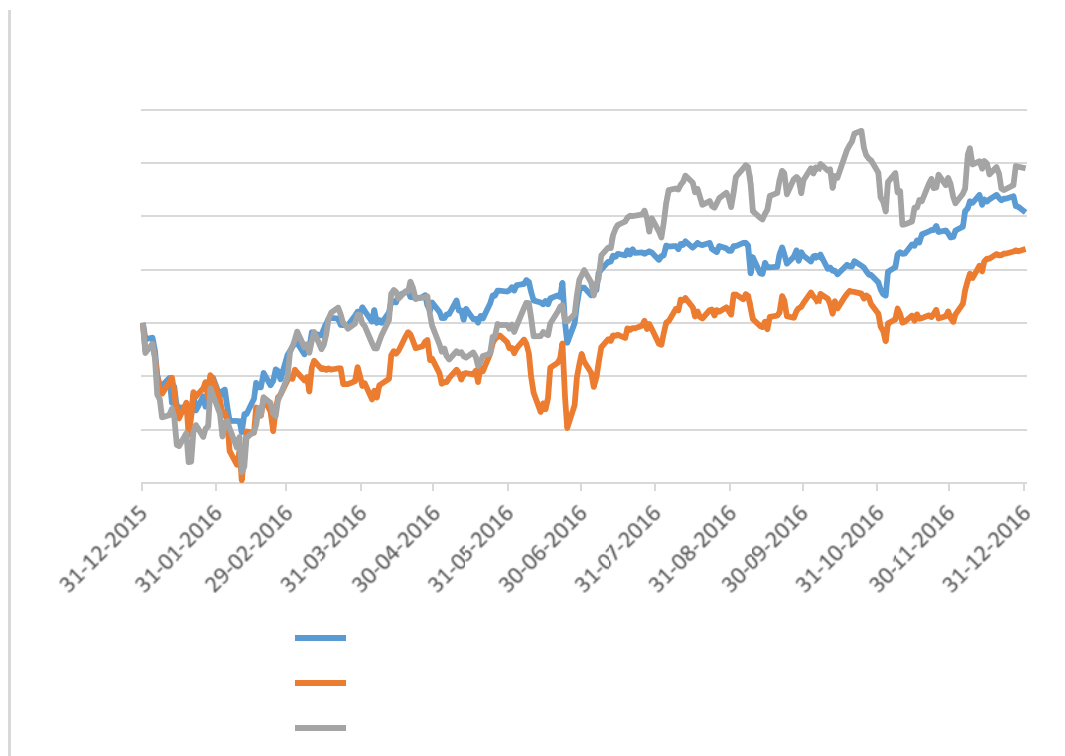
Marktontwikkelingen 2016

Het geloof van de markt in "Secular Stagnation", langdurig lage groei en lage rente, kende in 2016 zijn hoogtepunt. De rente zat in een dalende trend, en de tegenvallende groeicijfers waren een wereldwijd fenomeen. Alleen de stijgende olieprijs, die in januari zijn dieptepunt had, vormde een bedreiging voor dit scenario. Op het politieke front deed Groot-Brittannië nog een flinke duit in het zakje door, geheel tegen de verwachtingen in, voor Brexit te stemmen. De aandelenmarkten hadden echter maar een paar uur nodig om van de schrik te bekomen, alleen het pond sterling liep blijvende averij op en staat eind jaar bijna 20% lager ten opzichte van de euro. Op het politieke front bleef het in de tweede helft van 2016 onrustig, na de Brexit volgde nog de verkiezing van Trump en een Italiaans 'Nee' in een referendum dat de zittende premier Renzi zijn kop kostte.

Even onverwachts als de verkiezing van Trump was ook de reactie van beurzen. Het risicoscenario Trump werd razend snel verruild voor het (economische) succesverhaal Trump. De nieuwe president had bij nader inzien goede plannen voor de economie.

Belastingverlaging, deregulering en fiscale stimulering zouden de zwakke groei aanjagen en de deflationaire krachten een nekslag toedienen. Bovendien zou hij het ondernemerschap, de "animal spirits", een flinke

impuls geven, waarmee eindelijk de investeringen van de grond komen. Europa kon aardig meeliften op de ontwikkelingen in de VS. Ook hier liepen de rente en de inflatieverwachtingen op. Het secular stagnation scenario maakte langzaam plaats voor een meer optimistisch scenario van reflatie. Aandelenrendementen waren in 2016 positief voor de VS en Opkomende markten, een klein plusje in Azië, bijna 7% voor Europa (gehedged) en alleen voor Japan was er een kleine min. Na een moeizame aanloop konden de beurzen vooral in de laatste maanden flink profiteren van het hervonden optimisme. De politieke valkuilen bleken juist katalysatoren om de prognoses voor economische groei en winsten naar boven bij te stellen. De directe negatieve gevolgen van Brexit, waarvoor zoveel experts hadden gewaarschuwd, bleven uit, en ook het rampscenario Trump pakte alles behalve slecht uit voor de beurzen. Het al eerder ingezette prijsherstel op de grondstoffenmarkten vormden nog een extra impuls voor het wereldwijde herstel op de beurzen.

De rente beleefde een opmerkelijk jaar, met in de eerste 9 maanden van het jaar vooral dalingen. In augustus beleefde de lange (30-jaars) rente zijn dieptepunt met een stand van net iets meer dan 0,7%. Dit niveau wist de rente te verdubbelen halverwege december, om dit in de laatste dagen van 2016 weer deels prijs te geven. We sloten het jaar af op een stand van 1,24%, waar we begonnen waren op 1,61%, tevens het hoogste punt in 2016. De per saldo lagere rente zorgde voor positieve rendementen op vastrentende waarden, tevens daalde de risico opslag op bedrijfsleningen waardoor deze leningen nog een hoger rendement lieten zien dan overheidsleningen. High Yield spande, geholpen door herstel op de grondstoffenmarkt, de kroon met een spread die aan het einde van het jaar ruim 1,5% lager lag dan bij aanvang van 2016.

De ECB intensiverde in 2016 zijn opkoopprogramma, bracht de rentetarieven nog wat verder omlaag en gaf aan het einde van 2016 aan dat zij ook in 2017 nog het hele jaar obligaties zal opkopen. De prijsinflatie steeg gedurende 2016, van 0,2% naar 1,1%, maar de kerninflatie bleef nagenoeg onveranderd. De FED heeft in 2016 een tweede stap gezet in het normaliseren van de rente en verhoogde in december de beoogde rente met 25 basispunten. Daarnaast gaf ze te kennen vertrouwen te hebben in de economie en stelde drie renteverhogingen in het vooruitzicht voor 2017.

De dalende trend van grondstoffen werd in de eerste weken van het jaar gekeerd in een algehele opwaartse trend. De olieprijs bodemde op een prijs van USD 28 per vat in de 2e helft van januari en steeg gestaag door naar een niveau van USD 56 aan het einde van december. De langzaam aantrekkende wereldeconomie en een akkoord over productievermindering waren de belangrijkste oorzaken. Industriële metalen stegen mee in het kielzog. Prima resultaten dus voor grondstoffen in 2016.

De beleggingsportefeuille

De totale beleggingsportefeuille van het pensioenfonds kwam eind 2016 uit op een vermogen van € 1,394 miljard wat een stijging is van € 133 mln ten opzichte van vorig jaar. Dit is vooral te verklaren door de premies en het behaalde rendement van 14,8%.

De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds bestaat uit een matchingportefeuille (met als doel het verminderen van het (rente)risico versus de verplichtingen en daarnaast het betalen van een deel van de verplichtingen) en een returnportefeuille (met als doel het betalen van een deel van de verplichtingen, en daarnaast het genereren van extra rendement ten behoeve van herstel van de dekkingsgraad, het creëren van goede indexatie kansen en het betaalbaar houden van de regeling).

Zowel de return- als de matchingportefeuille behaalden in 2016 positieve resultaten. Dit werd vooral veroorzaakt door de dalende rente en de gestegen aandelenkoersen. In de ontwikkelde markten stegen de aandelen met 14,6%. De 30-jaars rente is in 2016 gedaald van 1,61% naar 1,24% wat een positief effect heeft gehad op de vastrentende waarde beleggingen. Het rentebeleid van het pensioenfonds is in 2016 niet veranderd. Dit betekent dat bij de lage renteniveaus, zoals die zich in 2016 voordeden, de renteafdekking gedurende het gehele jaar 30% was. De rente is in 2016 uiteindelijk licht gedaald vergeleken met de rente begin 2016. Hierdoor steeg de waarde van de beleggingen in de matchingportefeuille, maar stegen de verplichtingen veel sterker, wat dus een negatief effect heeft op de dekkingsgraad van het fonds.

De tabel toont de beleggingen eind 2016 in procenten en in waarden:

Categorie	Belegd Vermogen (in %) per 31 dec '16	Belegd Vermogen (in € 1.000) per 31 dec '16
Totale portefeuille		1.393.493
Returnportefeuille	84,3%	1.174.793
Matchportefeuille	15,7%	218.700
Liquide returnportefeuille		1.013.420
Aandelen	48,8%	494.775
Grondstoffen	7,8%	78.806
Obligaties	38,5%	390.380
Beursgenoteerd vastgoed	4,6%	46.371
Liquide middelen / overig	0,3%	3.088
Illiquide returnportefeuille		161.373
Infrastructuur	24,8%	39.944
Hypotheken	16,6%	26.784
Vastgoed	58,0%	93.649
Valuta overlay	0,6%	1.016
Liquide Matchportefeuille		218.700
Euro Staatsleningen	84,4%	184.629
Rente swaps	3,2%	6.992
Liquiditeiten	12,4%	27.079

Aanpassingen in de beleggingsportefeuille

Per 1 juli 2016 is het pensioenfonds van fiduciaire manager veranderd. BMO Global Asset Management is nu de fiduciaire manager van het pensioenfonds. Er is een aantal kleine wijzigingen in de portefeuille doorgevoerd.

De aandelenportefeuille alsmede de Euro Credit portefeuille zijn vanuit een pool structuur bij PPGM naar een discretionair mandaat omgezet welke nu beheerd wordt door SSgA.

Tevens is de Swap en Euro Bond portefeuille ook weggehaald bij PPGM en ondergebracht bij BMO Global Asset Management en is men direct overgegaan op central clearing wat naar verwachting binnen enkele jaren verplicht wordt voor alle fondsen.

Door de grote beleggingsportefeuilles discretionair te laten managen zal het bestuur nog beter in control zijn op de beleggingen en kan het haar eigen beleggingsrestricties bepalen.

Rendement van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille van het pensioenfonds wordt afgezet tegen een benchmark. Dit gebeurt om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille in 2016 was 14,79%. De benchmark was 14,70%. Dit betekent dat het pensioenfonds een 'outperformance' had van 0,09%.

In de hierna volgende tabel staan de rendementen per categorie en van de totale portefeuille in 2016.

Liquide Returnportefeuille	Year to Date		Relatief
	Portefeuille Return	Index Return	
Aandelen			
Ontwikkelde Markten	14,55	14,38	0,15
Alternatieve Ontwikkelde Markten	1,21	1,38	-0,17
Opkomende Markten	11,56	11,55	0,01
Obligaties			
Opkomende Markten Lokale valuta	12,23	13,23	-0,88
Bedrijfsobligaties	4,87	5,00	-0,13
High Yield	15,83	18,71	-2,43
Overig			
Grondstoffen	22,27	24,08	-1,46
Beursgenoteerd Vastgoed	4,35	7,63	-3,04
Illiquide Returnportefeuille			
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Infrastructuur	0,40	3,39	-2,89
Privaat Vastgoed	8,61	3,78	4,65
Direct vastgoed	8,26	8,26	0,00
Hypotheek Particulier	2,61	3,53	-0,89
Hypotheek Zakelijk	2,16	0,09	2,07
Currency Overlay	-9,16	-9,01	-0,17
Liquide Matchingportefeuille			
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Staatobligaties	8,45	9,01	-0,51
Staatsleningen Onderpand	-7,39	-8,39	1,09
Index obligaties	0,46	0,47	-0,01
Totaal Portefeuille			
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Totaal Portefeuille	14,79	14,70	0,08

Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (MVB-beleid)

Het pensioenfonds heeft een helder en transparant beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) gericht op het identificeren en terugdringen van duurzaamheidsrisico's, maar ook het signaleren van kansen. De strategie richt zich op het zoeken van de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd (aandelen en bedrijfsobligaties). Hierbij wordt gekeken naar diverse thema's op het gebied van milieu, de maatschappij en goed ondernemingsbestuur (ESG). Uitgangspunt hierbij zijn de wereldwijd geaccepteerde standaarden zoals de UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) en de UN Global Compact (UNGC).

2016 stond voor wat betreft engagement in het teken van een aantal belangrijke thema's:

- **Klimaatverandering:** na het Klimaatakkoord van Parijs (eind 2015) was de dialoog met ondernemingen gericht op de implementatie. Meer dan 100 ondernemingen in de sectoren grondstofwinning, industrie en nutsbedrijven zijn aangesproken op het feit hoe hun bedrijfsmodel en -strategie is ingericht op een transitie naar een koolstofarme economie.
- **Arbeidsomstandigheden:** met name grote ondernemingen met complexe ketens zijn benaderd over de risico's van schendingen binnen de keten (buiten hun directe controle), die enorme schade kunnen veroorzaken.
- **Corporate Governance:** diverse Europese landen hebben nieuwe corporate-governancecodes ontwikkeld of voorstellen gedaan voor (vergaande) hervormingen van bestaande codes. Daarnaast zijn in Azië verbeteringen doorgevoerd in standaarden (met name op de beurzen) als gevolg van toenemende concurrentiedruk.

Gedurende de eerste helft van 2016 was PGGM als fiduciair manager nog verantwoordelijk voor het maatschappelijk verantwoord beleggen voor het pensioenfonds. Met de overgang naar de nieuwe fiduciair BMO GAM is het MVB-beleid opnieuw geëvalueerd en geïmplementeerd. Binnen de beleggingsportefeuille van het fonds zijn vanaf 1 juli 2016 totaal 287 ondernemingen binnen de aandelenportefeuille aangesproken, wat 63 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is vanaf 1 juli 2016 met 98 ondernemingen de dialoog gezocht, wat in 34 gevallen tot positieve verandering heeft geleid.

Het pensioenfonds realiseert zich dat het onderwerp maatschappelijk verantwoord beleggen zowel nationaal als internationaal in de schijnwerpers staat en volop in beweging is. Zo zijn de Sustainable Development Goals (SDG's) door de Verenigde Naties geïntroduceerd als gemeenschappelijk vocabulair tussen beleggers, ondernemingen en overheden. Deze SDG's kunnen als katalysator voor het engagementproces dienen en de transparantie bij ondernemingen bevorderen. Ook zijn ze bruikbaar om de impact van de engagementinspanningen verder in kaart te brengen.

Ook binnen Nederland zijn in 2016 diverse initiatieven ontplooid om maatschappelijk verantwoord beleggen binnen de pensioensector verder te ontwikkelen. Zo wordt op initiatief van minister Ploumen voor een twintigtal sectoren gewerkt aan IMVO-convenanten (onder andere één voor de pensioensector en één voor de verzekeringsbranche): deze moeten de samenwerking tussen bedrijven, overheden, NGO's en stakeholders alsook het maatschappelijk verantwoord beleggen bevorderen. Ook heeft de Pensioenfederatie een servicedocument verantwoord beleggen gepubliceerd met handvatten om het MVB-beleid verder te optimaliseren. Verder heeft DNB onderzoek gedaan naar duurzaam beleggen in de pensioensector en aanbevelingen gedaan om de transparantie (inclusief datakwaliteit), de samenwerking en integratie van duurzaamheid in het risicomanagement te bevorderen. Het pensioenfonds onderschrijft dergelijke initiatieven en werkt waar mogelijk samen, zonder de eigen identiteit te verliezen. Het MVB-beleid wordt dan ook periodiek geëvalueerd, waarna eventuele vervolgstappen gedefinieerd worden om dit verder te optimaliseren.

Vooruitzichten van onze fiduciaire manager

De fiduciaire manager meent dat de kans op een recessie voor het komende jaar klein is. Vermoedelijk zal 2017 een goed jaar zal zijn in de VS met 2,5% groei, en voor Europa ligt ruim 1,5% in het verschiet. Ook de opkomende economieën zullen profiteren van herstel van de wereldhandel in 2017, al zullen enkele landen nog wel een moeilijk jaar tegemoet gaan.

De VS profiteren momenteel al van een autonoom herstel van de cyclus, die nog tot halverwege het jaar zal aanhouden, waarna het fiscale beleid van Trump zijn vruchten kan beginnen af te werpen. Trump zal niet voor al zijn plannen voldoende steun krijgen, maar misschien kan hij voldoende realiseren om een eventuele recessie verder naar de toekomst te schuiven. Zowel op fiscaal gebied als zijn plannen voor belasting op grensoverschrijdende handel zullen op de korte termijn de inflatie aanwakkeren. De fiscale stimulering via publieke investeringen in infrastructuur zullen bij de huidige lage werkloosheid druk op de lonen geven. De 'cross border taxes' zullen prijsverhogend werken op importen, en deze zullen pas later gedeeltelijk gecompenseerd worden door een sterkere dollar.

Voor de olieprijsen wordt beslist geen verdubbeling van de prijzen verwacht zoals die in 2016 plaatsvond. Op een prijsniveau van USD 60 is veel oliewinning rendabel, en dit zal leiden tot meer productie, en dat zal verdere prijsstijgingen dempen.

In de VS zal de FED 2-3 renteverhogingen doorvoeren, bij stijgende inflatie. In Europa zal de ECB zijn opkoopprogramma handhaven, zoals ze zelf aankondigden in december 2016, en in de tweede helft aankondigen dat het na 2017 gestaag afgebouwd gaat worden. De inflatie zal in 2017 beduidend hoger zijn dan in 2016, en rond de 1,5% bedragen. De kerninflatie zal echter veel minder stijgen, en ook duidelijk beneden de doelstelling van de ECB blijven. Het reflatie scenario zal naar verwachting doorzetten in 2017.

Bedrijven zullen, zeker in de VS, hun winsten zien stijgen. Maar ook in Europa en Opkomende markten kunnen, geholpen door de zwakkere euro en herstel op de grondstoffenmarkten, de winsten herstellen. Hiermee blijft in 2017 de winstrecessie achter ons.

Aandelen zijn stevig gewaardeerd, maar gezien de verwachte winstgroei niet excessief. Internationaal vastgoed, grotendeels buiten Europa, zal last hebben van de stijgende rentes.

Op politiek gebied zijn er enkele belangrijke verkiezingen in Europa die hun stempel kunnen drukken op de economie in 2017.

Nederland zal in maart als eerste het rode potlood ter hand nemen, 2-3 maanden later is (in 2 rondes) Frankrijk aan de beurt en naar verwachting in het najaar zal Merkel moeten strijden voor haar politieke voortbestaan. In Italië bestaat de kans op vervroegde verkiezingen. De fiduciair manager verwacht goede uitslagen voor de populistische kandidaten, maar denkt dat regeringen van gevestigde partijen uiteindelijk aan de knoppen gaan draaien. Het VK laat waarschijnlijk de eerste contouren zien van hoe Brexit er in de praktijk zal gaan uitzien. Vooralsnog heeft het VK weinig last gehad van de keuze voor Leave, maar dit zal veranderen in 2017 als duidelijk wordt dat een harde Brexit waarschijnlijk is.

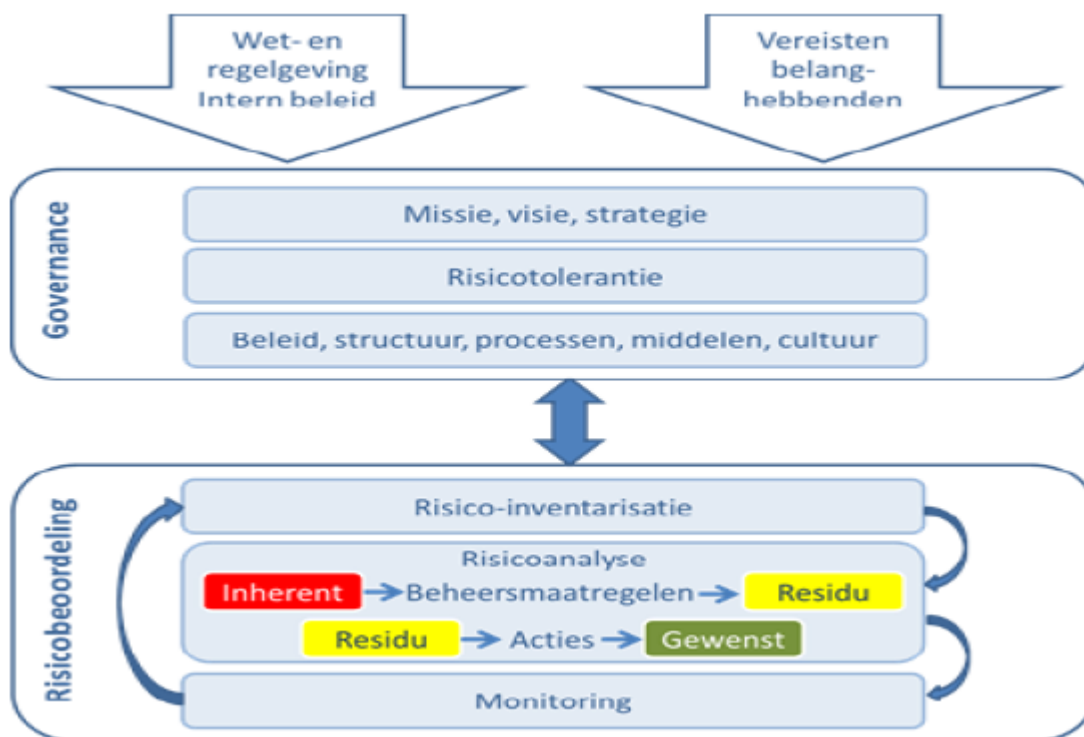
Dichter bij huis wordt verwacht dat de woningmarkt en zorgvastgoed mooie rendementen zullen blijven laten zien, dat de kantorenmarkt zal aantrekken op de goede en redelijke locaties, en winkels een lastig jaar tegemoet zullen gaan. Meer dan ooit doet de locatie ertoe, de goede locaties en objecten zullen goede rendementen laten zien, de mindere of slechte locaties zullen beduidend achterblijven of zelfs een verlies opleveren. Structureel zijn de vooruitzichten voor woningen en zorg goed. De groei in huishoudens zal voorlopig de groei in aanbod overtreffen, en dat zal de prijzen ondersteunen. De hypotheekmarkt zal naar verwachting ook weer goede rendementen laten zien, zowel zakelijk als particulier. Daarbij heeft de laatste met zijn veel lagere risicoprofiel de voorkeur.

3.8 Risicoparagraaf

Het bestuur is verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen van het fonds, volgend vanuit de missie, visie en/of strategie van het fonds. Het bestuur bepaalt de koers van het fonds en weegt de factoren af die de koers positief of negatief beïnvloeden. Het bestuur wordt bij het streven om de doelstellingen van het fonds te bereiken, met onzekerheden geconfronteerd.

Voor het bestuur is het van belang vast te stellen welke mate van onzekerheid als acceptabel wordt beschouwd (de risicotolerantie). Integraal risicomanagement stelt het bestuur in staat op een efficiënte en effectieve wijze om te gaan met onzekerheid en de hieraan verbonden risico's en kansen en het beleid, de structuur de processen en middelen en de cultuur daarop af te stemmen.

Het fonds beschikt over een beleid integraal risicomanagement. De principes die hierbij gehanteerd worden zijn als volgt schematisch weer te geven:

Het bestuur heeft de mogelijke risico's van het fonds in kaart gebracht en bepaald hoe het bestuur met deze risico's om wil gaan. Op basis van een actueel en volledig beeld van alle relevante risico's kan het bestuur gepaste beheersmaatregelen nemen en is het bestuur in control.

Voor de beheersing van de risico's die betrekking hebben op de uitvoering van de pensioenregeling en de werkzaamheden van het fonds, is aansluiting gezocht bij de toezichtkaders van DNB. DNB hanteert daarbij een aanpak van risicoanalyse en risicomitigatie in haar toezicht, genaamd FOCUS!. FOCUS! bouwt voort op de Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode (FIRM), de methodiek die sinds 2005 bij DNB in gebruik is.

FIRM onderscheidt de volgende hoofdrisicocategorieën:

- Matching-/renterisico;
- Marktrisico;
- Kredietrisico;
- Verzekeringstechnisch risico;
- Omgevingsrisico;
- Operationeel risico;
- Uitbestedingsrisico;
- IT-risico;
- Integriteitsrisico;
- Juridisch risico.

De eerste vier categorieën zijn financieel van aard, de overige zijn niet-financieel. De hoofdcategorieën zijn verder onder te verdelen naar deelrisico's.

Risico's worden kwalitatief (aan de hand van vooraf vastgestelde referentieschalen) beoordeeld op basis van de waarschijnlijkheid van het optreden van het risico en de impact daarvan op het behalen van de doelstellingen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in het inherent risico, het residurisiko en het gewenste risico.

Het inherent risico is het risico zonder rekening te houden met eventuele beheersmaatregelen die het bestuur treft om de waarschijnlijkheid en/of impact te beperken. Het inherent risico is afhankelijk van de context waarbinnen het fonds opereert en de doelstellingen.

Ten aanzien van het inherent risico zijn vanuit de risicotolerantie van het fonds vier mogelijke reacties:

- Het risico accepteren;
- Het risico reduceren door het nemen van aanvullende beheersmaatregelen;
- Het risico vermijden door de activiteiten die geraakt worden door het risico te staken;
- Het risico overdragen door de activiteiten die door het risico geraakt worden (deels) uit te besteden.

Het residurisiko is het risico dat overblijft nadat is gereageerd op de inherente risico's. Indien het residurisiko vanuit de risicotolerantie (nog) niet acceptabel is, worden aanvullende acties gedefinieerd om tot de gewenste risicosituatie te komen.

Risico-inschattingen, beheersmaatregelen en acties kunnen wijzigen naar aanleiding van interne en externe ontwikkelingen, maar ook door nieuwe inzichten. Integraal risicomanagement is daardoor een continu proces van inrichten, uitvoeren, rapporteren en bijsturen. Het bestuur maakt hierbij gebruik van een jaarplan IRM. Startpunt van het jaarplan is de jaarlijkse evaluatie van de bestaande risicoanalyses. Tijdens deze evaluatie komen de aandachtspunten naar voren, die onderdeel uit (moeten) maken van het jaarplan.

De aandachtspunten kunnen ontleend zijn aan:

- De dan geldende status van de risicoanalyses;
- Actuele ontwikkelingen binnen of buiten het pensioenfonds;
- Een noodzakelijke periodieke herijking van een (hoofd)risico;
- Onderzoeken van binnen of buiten het pensioenfonds.

Daarnaast is risicomanagement een vast onderdeel van iedere bestuurs- en commissievergadering. Bestuursvoorstellen zijn altijd voorzien van een risicoparagraaf.

De eindverantwoordelijkheid voor de inrichting, aanpassing en bijsturing van de verschillende risico's ligt bij het bestuur.

In de voorbereiding hebben de bestaande bestuurscommissies een adviserende rol op een aantal specifiek aan de betreffende commissie toegewezen risicogebieden. De gedachtegang hierachter is dat risico's het best beoordeeld kunnen worden door de bestuurscommissies, waarvan de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden het dichtst liggen tegen de betreffende risicocategorieën. Verder is de commissie IRM verantwoordelijk gemaakt voor de bewaking van het integrale risicomanagement van het pensioenfonds, die hierover adviseert aan het bestuur. De commissie IRM bewaakt onder andere de opvolging van acties en de voortgang van de in het jaarplan benoemde activiteiten.

Processen en middelen, die worden gebruikt binnen het risicomanagementproces, kunnen gedelegeerd worden aan diverse externe partijen. Deze partijen rapporteren daarover aan de diverse bestuurscommissies of rechtstreeks aan het bestuur. Ondanks dat bepaalde activiteiten zijn gedelegeerd of uitbesteed, blijft het bestuur van het pensioenfonds verantwoordelijk voor de beheersmaatregelen met betrekking tot de risico's die samenhangen met de uitvoering door deze partijen.

Hierbij een beschrijving van de risico's en van de wijze waarop deze risico's worden beheerst:

Rente- / matchingrisico

Het renterisico is het risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva (inclusief off-balanceposten) dan wel inkomsten en uitgaven in termen van rentevoet, rentetypische looptijden, basisvaluta, liquiditeit typische looptijden en gevoeligheid voor ontwikkeling in prijspeil.

Dit risico is nader onderverdeeld in rente-, valuta-, liquiditeit- en inflatierisico.

Het inherent risico wordt door het bestuur als hoog/hoog (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot matching-/renterisico is aanzienlijk/aanzienlijk (kans/impact). De tolerantie "aanzienlijk" ten aanzien van de kans wordt ingegeven door het feit dat het risico in hoge mate afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist. De tolerantie "aanzienlijk" ten aanzien van de impact weerspiegelt de vrijheid tot het nemen van risico's op onderdelen onder de veronderstelling dat het nemen van deze risico's dan wel het niet verder reduceren van deze risico's een positieve bijdrage levert aan de solvabiliteit van het fonds.

Beheersmaatregelen zien toe op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Het strategisch afdeckingsbeleid ten aanzien van de nominale verplichting is afhankelijk van de rente. Het afdeckingsbeleid wordt periodiek getoetst aan de hand van ALM-studies. Het pensioenfonds kiest bewust om een gedeelte van het renterisico, mede gelet op de samenstelling van het deelnemersbestand, niet af te dekken om herstelcapaciteit te behouden. De rente-overlay wordt uitgevoerd door middel van rentederivaten, hoofdzakelijk renteswaps. Via maand- en kwartaalrapportages wordt door de vermogensbeheerder verantwoording afgelegd over de rentehedge. Aan de orde komen onder meer: hedgeratio, rentegevoeligheid totale verplichtingen, hedge per bucket en het ex-post hedge percentage.

Het valutarisico wordt eveneens gedeeltelijk afgedekt. De USD en JPY worden voor 70% afgedekt, overige volwassen markten 100%. Het valutarisico in Opkomende markten wordt niet afgedekt. Voor het afdekken van valuta exposure kan gebruik worden gemaakt van instrumenten met een maximale looptijd van 2 jaar: spot-transacties en forwards. Per kwartaal vindt rapportage door de vermogensbeheerder plaats over hedgeratio en norm.

In het kader van central clearing wordt op dagbasis de benodigde cash voor derivaten gemonitord en worden de derivatenposities dagelijks direct afgerekend. In de kwartaalrapportage is een liquiditeitstoets in stress per ultimo kwartaal opgenomen.

Het inflatierisico wordt voor een klein deel afgedekt middels het beleggen in producten, die een natuurlijke inflatiebescherming in zich herbergen (zoals vastgoed). Het inflatierisico ligt voor een belangrijk deel bij de pensioengerechtigden, gewezen deelnemers en deelnemers via het voorwaardelijke toeslagbeleid van het pensioenfonds. De risicohouding is afgestemd met sociale partners en wordt jaarlijks beoordeeld aan de hand van de haalbaarheidstoets.

Marktrisico

Het marktrisico is het risico ten gevolge van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen een handelsportefeuille. Voor pensioenfondsen geldt dat het marktrisico alleen betrekking heeft op de niet-rentedragende activa.

Dit risico is nader onderverdeeld in prijsvolatiliteit, marktliquiditeit en concentratie en correlatie.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/hoog (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot marktrisico is beperkt/beperkt (kans/impact). De tolerantie “beperkt” ten aanzien van de kans wordt ingegeven door het feit dat het risico in beperkte mate afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist. De tolerantie “beperkt” ten aanzien van de impact weerspiegelt de beperkte vrijheid tot het nemen van risico's op onderdelen onder de veronderstelling dat het nemen van deze risico's dan wel het niet verder reduceren van deze risico's een positieve bijdrage levert aan de solvabiliteit van het fonds.

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Het pensioenfonds kiest voor spreiding in de beleggingsportefeuille qua risicoprofiel van de achterliggende beleggingen in relatie tot de verplichtingen van het pensioenfonds. Beleggen in risicovollere producten wordt bewust gedaan in de veronderstelling dat daar een hoger rendement tegenover staat.

Keuzes met betrekking tot de asset allocatie worden gemaakt op basis van een ALM-studie. Er wordt voor elk jaar een beleggingsplan vastgesteld. Per kwartaal vindt monitoring plaats via stress scenario's. Compliance statements bevatten een overzicht met eventuele breaches op mandaten en/of beleggingsrichtlijnen door de vermogensbeheerders zelf. Daarnaast vindt controle van de beleggingsrichtlijnen plaats door de onafhankelijke beleggingsadministrateur KAS BANK. Bij een te groot verschil tussen feitelijk en strategisch gewicht zal overleg plaatsvinden met de beleggingscommissie.

In verhouding tot de totale beleggingsportefeuille is de positie van het fonds in relatief sterk volatiele markten of landen beperkt. BMO rapporteert per kwartaal de risico-inschattingen aangaande balansrisico, allocatierisico en concentratierisico. Daarnaast rapporteert BMO per kwartaal over de wijze van uitvoering van de mandaten door de onderliggende managers. Afspraken over spreiding in sectoren en geografische gebieden zijn vastgelegd in de mandaten en worden op maandbasis getoetst door KAS BANK. Derivaten mogen gebruikt worden om op efficiënte wijze een marktpositie in te nemen of af te dekken, maar niet om te speculeren. Het fonds maakt gebruik van central clearing. Hiervoor is een kredietfaciliteit bij de custodian ingericht. Liquiditeitbeheer vindt op dagbasis plaats. Per kwartaal wordt hierover gerapporteerd.

De beleggingscommissie bespreekt elk kwartaal het gevoerde en te voeren beleggingsbeleid met het bestuur. Ook worden tijdens de beleggingscommissievergaderingen de ontwikkelingen op de financiële markten besproken. Elk kwartaal rapporteert de beleggingscommissie aan de commissie IRM inzake de financiële risico's en doet daarbij aanbevelingen voor eventuele veranderingen in het beleid. Indien er daadwerkelijk een beleidswijziging wordt doorgevoerd, dient dit door het bestuur te worden geaccordeerd.

In het kader van het prudent person beginsel zorgt het bestuur op advies van de beleggingscommissie voor een beheerste blootstelling aan minder liquide producten. In de jaarlijkse toetsing wordt hieraan door de certificerende actuaris aandacht besteed.

Kredietrisico

Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt al dan niet als gevolg van het aan beperkingen onderhevig zijn van buitenlandse betalingen.

Dit risico is nader onderverdeeld in default probability, concentratie en correlatie en loss given default.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/beperkt (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot kredietrisico is beperkt/laag (kans/impact). De tolerantie “beperkt” ten aanzien van de kans wordt ingegeven door het feit dat het risico in beperkte mate afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist.

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Sinds de kredietcrisis is deze risicocategorie één van de belangrijkste waarop het pensioenfonds zeer beperkt risico wenst te lopen. Het pensioenfonds let scherp op kredietwaardigheid en liquiditeit en stuurt op creditratings. Met betrekking tot onderpand zijn duidelijke afspraken gemaakt en vindt spreiding over meerdere tegenpartijen plaats. Monitoring van het tegenpartijrisico geschiedt dagelijks. Op maandbasis wordt een rapportage geleverd met posities per tegenpartij. Met custodian KAS BANK is per 1/1/2017 een programma gestart voor het uitlenen van effecten. KAS BANK treedt hierbij als tegenpartij op en hiertoe zijn specifieke afspraken gemaakt over kwaliteit en spreiding van het collateral. Naast rapportages van KAS BANK zelf zorgt het pensioenfonds op reguliere basis voor controle van die afspraken.

Verzekeringstechnisch risico

Het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product.

Dit risico is nader onderverdeeld in sterfte- en arbeidsongeschiktheidsrisico.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/hoog (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot verzekeringstechnisch risico is laag / aanzienlijk (kans / impact). De tolerantie “aanzienlijk” ten aanzien van de impact wordt ingegeven door het feit dat het risico afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist.

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. De belangrijkste risico's voor het pensioenfonds zijn de levensverwachting en arbeidsongeschiktheid. Wanneer ontwikkelingen op deze gebieden nopen tot aanpassing van de grondslagen zal het pensioenfonds hiertoe direct overgaan. De adviserend actuaris ondersteunt bij de vaststelling van de actuariële grondslagen.

Jaarlijks doet de waarmerkend actuaris verslag via een certificeringsrapport over de financiële positie van het fonds. Het actuariële rapport wordt opgesteld door TKP Pensioen. Op basis hiervan monitort het bestuur het verzekeringstechnisch risico.

Er is geen sprake van herverzekering van risico's. Hier is een bewuste keuze voor gemaakt gebaseerd op de karakteristieken van het pensioenfonds.

Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico is het risico als gevolg van buiten de instelling of groep komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Dit risico is nader onderverdeeld in concurrentie, afhankelijkheid en reputatie.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/hoog (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot omgevingsrisico is laag/beperkt (kans/impact). De tolerantie “beperkt” ten aanzien van de impact wordt ingegeven door het feit dat het risico in beperkte mate afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist.

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Dit risico is voor het pensioenfonds zelf het minst direct te beïnvloeden. Om die reden volgt het pensioenfonds ontwikkelingen in de nabije omgeving van het pensioenfonds op de voet. Dit betreft met name ontwikkelingen bij aangesloten werkgevers, media-aandacht voor pensioen in algemene zin en media-aandacht voor het fonds in het bijzonder. Het fonds bewaakt in hoeverre wordt voldaan aan het representativiteitscriterium. De beleggingsprestaties van het fonds worden jaarlijks getoetst met behulp van de Z-score en performancetoets.

Het bestuur beheerst dit risico door een naar haar mening voorzichtig beleid te voeren en flexibel te reageren op ontwikkelingen. Het bestuur bewaakt dat beleidsbeslissingen onafhankelijk en vrij van belangenverstrengeling worden genomen.

Communicatie en engagement zijn belangrijke instrumenten voor het fonds in de beheersing van het omgevingsrisico. Het fonds stelt eenmaal per drie jaar een communicatiebeleidsplan op. Vanuit het communicatiebeleidsplan wordt jaarlijks een voorstel voor een jaarplan met een begroting ontwikkeld dat door het bestuur wordt vastgesteld. Het bestuur informeert de aangesloten werkgevers, de deelnemers en de pensioengerechtigden via de website en het bestuursverslag over het beleid. Het pensioenfonds heeft bij haar beleggingsbeleid aandacht voor corporate governance en duurzaamheid. Bij het nemen van beleggingsbeslissingen wordt ook rekening gehouden met ongewenste elementen als wapenproductie, schending van mensenrechten en het bevorderen van strafbare of moreel verwerpelijke gedragingen. Het pensioenfonds onthoudt zich van transacties in dergelijke fondsen en/of heeft BMO opdracht gegeven de dialoog aan te gaan met dergelijke fondsen.

Operationeel risico

Een operationeel risico is een risico dat samenhangt met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting of procesuitvoering.

Dit risico is nader onderverdeeld in (pre)acceptatie/transactie, verwerking, uitkeringen en betalingen, informatie, productontwikkeling, kosten, personeel en fraudegevoeligheid.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/aanzienlijk (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot operationeel risico is laag/laag (kans/impact).

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Het fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid, waarin het proces rondom uitbestedingen is vastgelegd alsmede de eisen die daarbij aan een uitvoerder worden gesteld. Met betrekking tot continuïteit, integriteit en kwaliteit van de uitbestede activiteiten steunt het pensioenfonds op de beheersmaatregelen van deze externe uitvoerders en hun rapportages daarover.

Het fonds brengt jaarlijks de hoofd- en nevenfuncties in kaart en nieuwe nevenfuncties moeten door betrokkenen worden gemeld. Bij het aangaan van contracten met derden wordt in kaart gebracht welke mogelijke tegenstrijdige belangen gepaard kunnen gaan met de opgegeven hoofd- en nevenfuncties. Het fonds kent een verplicht gestelde pensioenregeling voor werkgevers als omschreven in de verplichtstelling. Aan in de verplichtstelling geduide werkgevers verwante werkgevers kunnen vrijwillig aansluiten. De bepalingen liggen vast in het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement.

Het fonds hanteert een doorsneepremie. De premie wordt jaarlijks - gehoord cao-partijen - vastgesteld door het bestuur. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de resultaten vanuit ALM-studies en adviezen van de actuaris van het fonds aangaande actuariële grondslagen.

Het fonds beschikt over een klachten- en geschillenprocedure en -commissie.

De tekenbevoegdheden van het fonds zijn vastgelegd middels inschrijving bij de Kamer van Koophandel. In de tussen het fonds en de externe uitvoerders gesloten overeenkomsten zijn afspraken opgenomen over betalingsverkeer en volmachten.

Het bestuur kan haar bevoegdheden delegeren aan de voorzitter en de secretaris, aan een of meer door het bestuur al dan niet uit zijn midden aangewezen commissies of aan de administrateur. Deze gedelegeerde bevoegdheden worden echter uitgeoefend onder toezicht en verantwoordelijkheid van het bestuur. De commissie of administrateur legt voor de uitoefening van haar taken verantwoording af aan het voltallige bestuur. Dit gebeurt aan de hand van de notulen van een commissievergadering en notities danwel presentaties met adviezen voor het bestuur.

Het fonds voert door werkgevers en werknemers overeengekomen pensioenregelingen uit. De bepalingen liggen vast in het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement. Het bestuur bewaakt ontwikkelingen in wet- en regelgeving, die van invloed zijn op de reglementen. Relevante wijzigingen in wet- en regelgeving worden afgestemd met werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers en de uitvoerders aan wie activiteiten zijn uitbesteed.

Het bestuur kan afhankelijk van het (meerjarig) resultaat de kostenopslagen in premie en voorziening pensioenverplichtingen aanpassen. Om de werkelijke kosten te bewaken wordt jaarlijks een begroting opgesteld en vindt elk kwartaal een beoordeling plaats of de kosten binnen de begroting blijven. In de tussen het fonds en de externe uitvoerders gesloten overeenkomsten zijn afspraken opgenomen over tarieven, kosten en vergoedingen.

Het bestuur heeft een geschiktheidsplan opgesteld. In het geschiktheidsplan wordt uiteengezet welke deskundigheden, competenties en professioneel gedrag van het bestuur worden verwacht en welke mogelijkheden daartoe worden aangereikt. Nieuwe bestuursleden volgen, indien noodzakelijk, een pensioenopleiding. Daarnaast heeft het bestuur minimaal eens per jaar een studiedag en is sprake van een zelfevaluatie door het bestuur. Het fonds heeft een gedragscode ingesteld voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan en al degenen die voor, namens of in opdracht van het fonds werken en alle door het bestuur aan te wijzen betrokkenen, ter voorkoming van conflicten tussen het belang van het fonds en de privébelangen van betrokkenen alsmede ter voorkoming van het gebruik van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden. De bij de gedragscode behorende verklaring wordt jaarlijks ondertekend. Een externe compliance officer toetst of het bestuur de gedragscode naleeft. Het bestuur heeft daarnaast een klokkenluidersregeling en een incidentenregeling.

Bij het nemen van bestuursbesluiten wordt altijd in ogenschouw genomen of er door het besluit mogelijk sprake is van benadeling van derden. Iedere vergadering toetst het bestuur of agendapunten worden besproken waarbij sprake kan zijn van belangenverstrengeling. Daarnaast wordt iedere bestuursvergadering als apart agendapunt Compliance besproken.

Uitbestedingsrisico

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden (al dan niet binnen een groep, al dan niet aan de sponsor) uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel worden geschaad.

Dit risico is per externe uitvoerder nader onderverdeeld in continuïteit, integriteit en kwaliteit.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/hoog (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot uitbestedingsrisico is beperkt/beperkt (kans/impact). De tolerantie "beperkt" ten aanzien van de kans en impact wordt ingegeven door het feit dat het risico in beperkte mate afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist.

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Het uitbestedingsrisico vormt een zeer belangrijk aandachtsgebied voor het pensioenfonds. Zowel het pensioenbeheer als het vermogensbeheer zijn uitbesteed. Dit risico vormt als het ware de keerzijde van met name het operationeel risico en het integriteitrisico. Het pensioenfonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders deze risico's beheersen.

Het fonds toetst de externe uitvoerders op hun beheersmaatregelen op het gebied van continuïteit, integriteit en kwaliteit. Jaarlijks voert het bestuur evaluatiegesprekken met de externe partijen. Van alle uitvoerders wordt verlangd dat zij een adequate eigen integriteitregeling of een eigen gedragscode kennen die voldoet aan de eisen van het pensioenfonds en deze opvolgen. Van de uitvoerende organisaties worden waarborgen verkregen dat deze maatregelen treft inzake fraudepreventie. Het fonds is in het bezit van een beschrijving van het risicomanagementproces van de externe uitvoerders en laat zich periodiek, maar in ieder geval bij wijzigingen, informeren over dit proces.

De selectie van externe uitvoerders vindt plaats op basis van eisen gesteld door DNB en criteria geformuleerd door het pensioenfonds zelf. De criteria van het pensioenfonds hangen samen met beschikbare deskundigheid, de cultuur van de organisatie, schaalvoordelen en flexibiliteit. Het pensioenfonds legt de selectie en evaluatie van externe uitvoerders vast. Bij uitbesteding wordt gewerkt met een Service Level Agreement (SLA) en periodieke rapportages over de in de SLA vastgelegde afspraken.

IT-risico

Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd en ondersteund worden door IT.

Het IT-risico is voor het bestuur/de bestuursorganen en per externe uitvoerder nader onderverdeeld in strategie en beleid, beveiliging, beheersbaarheid en continuïteit.

Het inherent risico wordt door het bestuur als hoog/hoog (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot uitbestedingsrisico is laag/laag (kans/impact).

Beheersmaatregelen zien op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico. Door de volledige uitbesteding van het pensioen- en vermogensbeheer beschikt het pensioenfonds niet over een eigen IT-infrastructuur. Wel beschikt het fonds over een IT-beleid waarin is vastgelegd hoe bestuurs(orgaan)leden dienen om te gaan met IT-middelen die zij ten behoeve van de uitoefening van hun functie bij het fonds gebruiken.

Ten aanzien van de IT-omgeving van de externe uitvoerders steunt het pensioenfonds op de beheersmaatregelen ten aanzien van IT-strategie en -beleid, beveiliging, beheersbaarheid en continuïteit van de diverse dienstverleners en hun rapportages daarover.

Integriteitrisico

Het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

Dit risico is nader onderverdeeld in benadeling derden, voorwetenschap, terrorismefinanciering en onoorbaar handelen.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/aanzienlijk (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot integriteitrisico is beperkt/aanzienlijk (kans/impact). De tolerantie "aanzienlijk" ten aanzien van de impact wordt ingegeven door het feit dat het risico afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist.

Beheersmaatregelen zien met name op het reduceren van de kans van het risico. Integer handelen is binnen het pensioenfonds verankerd in de totale compliancestructuur. Alle betrokkenen bij het pensioenfonds, zowel intern als extern, worden geacht te voldoen aan het geheel van interne en externe wet- en regelgeving, dat op het pensioenfonds van toepassing is. Het fonds brengt jaarlijks de hoofd- en nevenfuncties in kaart en nieuwe nevenfuncties moeten door betrokkenen gemeld worden.

Bij het aangaan van contracten met derden wordt in kaart gebracht welke mogelijke tegenstrijdige belangen gepaard kunnen gaan met de opgegeven hoofd- en nevenfuncties. Bij het nemen van bestuursbesluiten wordt altijd in ogenschouw genomen of er door het besluit mogelijk sprake is van benadeling van derden. Iedere vergadering toetst het bestuur of agendapunten worden besproken waarbij sprake kan zijn van belangenverstrengeling. Daarnaast worden iedere bestuursvergadering als apart agendapunt Compliance besproken.

Het fonds heeft een gedragscode ingesteld voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan en al degenen die voor, namens of in opdracht van het fonds werken en alle door het bestuur aan te wijzen betrokkenen, ter voorkoming van conflicten tussen het belang van het fonds en de privébelangen van betrokkenen alsmede ter voorkoming van het gebruik van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden. De bij de gedragscode behorende verklaring wordt jaarlijks ondertekend. Een externe compliance officer toetst of het bestuur de gedragscode naleeft op basis van vragenlijsten. Hiervan wordt een rapport opgesteld.

Het fonds heeft specifieke aandacht voor nevenfuncties, privérelaties en privébelangen, voorwetenschap, terrorismefinanciering en onoorbaar handelen. Het bestuur heeft daarnaast een klokkenluidersregeling, een incidentenregeling en een klachten- en geschillenregeling.

Het fonds volgt de wet- en regelgeving rondom terrorismefinanciering (sanctiewetgeving) en toetst bij wijzigingen in wet- en regelgeving de opvolging daarvan door de externe uitvoerders.

Juridisch risico

Het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

Dit risico is nader onderverdeeld in wet- en regelgeving, naleving, aansprakelijkheid en afdwingbaarheid contracten.

Het inherent risico wordt door het bestuur als aanzienlijk/aanzienlijk (kans/impact) ingeschat. De overall risicotolerantie met betrekking tot juridisch risico is laag/aanzienlijk (kans/impact). De tolerantie "aanzienlijk" ten aanzien van de impact wordt ingegeven door het feit dat het risico afhankelijk is van externe niet direct door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren, waarvan het verder reduceren onevenredige aanvullende inspanningen van het fonds vereist.

Beheersmaatregelen zien met name op het reduceren van de kans van het risico. Het bestuur blijft op de hoogte van wijzigingen in wet- en regelgeving door het volgen van media, vakliteratuur en nieuwsbrieven op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer.

Het fonds maakt bij de opstelling van alle voor het pensioenfonds relevante juridische documenten gebruik van de diensten van daarin gespecialiseerde partijen. Nieuwe producten, initiatieven, projecten worden voorafgegaan door een gedegen analyse van gerelateerde juridische risico's. Voor complexere zaken wordt altijd advies ingewonnen bij gerenommeerde externe juristen. Het fonds ziet erop toe dat wijzigingen in relevante wet- en regelgeving door de externe uitvoerders voldoende worden vertaald naar en geïmplementeerd in interne processen en procedures. Voor het bestuur is een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten. In de contracten met externe uitvoerders zijn expliciet voorwaarden rondom aansprakelijkheid en wederzijdse verplichtingen rondom uitvoering en eventuele beëindiging vastgelegd.

4 Verantwoordingsorgaan

4.1 Oordeel 2016

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van haar taakuitoefening kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening 2016, de actuariële rapportage van bevindingen en de rapportage van de waarmerkend actuaris.

Het verantwoordingsorgaan heeft geen gebruik gemaakt van zijn recht op overleg met de accountant. In haar vergaderingen heeft het verantwoordingsorgaan kennis genomen van het in 2016 gevoerde bestuursbeleid en de behaalde resultaten.

Bevindingen

Jaarverslag

Het verantwoordingsorgaan toetst of besluiten genomen door het bestuur voor alle betrokken belanghebbenden evenwichtig zijn genomen. Het verantwoordingsorgaan vindt het belangrijk dat bestuursbesluiten voldoende gemotiveerd worden. Het verantwoordingsorgaan heeft vastgesteld dat het bestuursverslag en het overleg met de voorzitter voldoende inzicht geeft in de gedachtegang van het bestuur die leidt tot de besluitvorming.

Strategie

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat de focus van het bestuur in 2017 zou moeten liggen op de strategie van het fonds. Belangrijke ingrediënten zijn de financiële situatie, de discussie met sociale partners en de wijzigende doelgroep.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van het beleggingsplan 2016 en de resultaten van het beleggingsbeleid 2016. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan kennis genomen van de overgang naar BMO als fiduciair manager.

Uitbestedingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van het bestuursbesluit om de pensioenadministratie per 1 januari 2017 onder te brengen bij TKP.

Financiële positie van het fonds

Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat de beleidsdekkingsgraad van het fonds per ultimo 2016 is gedaald naar 95%.

Premie en toeslagenbeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat het premie-instrument kracht aan het verliezen is, enerzijds door een inkrimping van en een stijging van de gemiddelde leeftijd in de bedrijfstak, anderzijds door de stijgende levensverwachting.

Communicatiebeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van de activiteiten op het gebied van communicatie naar de verschillende doelgroepen.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het fonds de risico's goed in kaart heeft gebracht en in het jaarverslag heeft opgenomen.

Wetgeving en reglementen

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van de aanpassingen die in de reglementen en fondsdocumenten zijn doorgevoerd.

Oordeel

Op grond van het voorgaande komt het verantwoordingsorgaan tot de volgende conclusie:

Het verantwoordingsorgaan van het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging is van oordeel dat:

- het bestuur afdoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen over het gevoerde beleid in 2016;
- het handelen van het bestuur in 2016 in overeenstemming is geweest met de statuten, reglementen en het herstelplan;
- het bestuur in 2016 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen evenwichtig zijn afgewogen en geborgd.

4.2 Reactie bestuur

Het bestuur heeft instemmend kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan.

5 Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Pensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging de jaarrekening over boekjaar 2016 eindigend op 31 december 2016. In hoofdstuk 6 Overige gegevens volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en van de onafhankelijke accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

5.1 Balans per 31 december

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)

		2016	2015
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		140.211	121.250
Aandelen		498.373	409.105
Vastrentende waarden		635.551	588.177
Derivaten		1.039	70.926
Overige beleggingen		118.697	71.472
		<u>1.393.871</u>	<u>1.260.930</u>
Vorderingen en overlopende activa	(2)	2.115	6.594
Overige activa	(3)	5.437	2.437
		<u>1.401.423</u>	<u>1.269.961</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	-2.611	10.688
Technische voorzieningen voor risico fonds	(5)	1.395.074	1.185.907
Overige schulden en overlopende passiva	(6)	8.960	73.366
		<u>1.401.423</u>	<u>1.269.961</u>
(*) De nummering verwijst naar de toelichting			
		2016	2015
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)			
Actuele dekkingsgraad		99,8	100,9
Beleidsdekkingsgraad		95,0	103,5

5.2 Staat van baten en lasten

(x € 1.000)

		2016	2015
BATEN			
Premiebijdragen risico pensioenfonds	(7)	64.847	59.125
Beleggingsresultaten	(8)	145.578	-13.580
		<u>210.425</u>	<u>45.545</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(9)	9.793	8.836
Pensioenuitvoeringskosten	(10)	4.785	3.688
Mutatie technische voorzieningen	(11)		
Pensioenopbouw		55.912	48.372
Rentetoevoeging		-737	1.941
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-7.720	-7.304
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-24	-560
Wijziging marktrente		154.081	106.547
Wijziging overige actuariële uitgangspunten		9.823	-543
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-2.168	-1.732
		<u>209.167</u>	<u>146.721</u>
Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds	(12)	-23	-560
Premie herverzekering	(13)	2	2
		<u>223.724</u>	<u>158.687</u>
Saldo van baten en lasten		<u>-13.299</u>	<u>-113.142</u>
		<u>2016</u>	<u>2015</u>
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Algemene reserve		-32.009	-186.980
Weerstandsreserve		18.710	73.838
		<u>-13.299</u>	<u>-113.142</u>

5.3 Kasstroomoverzicht

(x € 1.000)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2016	2015
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico fonds	68.962	52.222
Ontvangen waardeoverdrachten risico fonds	289	5.344
Betaalde pensioenuitkeringen	-9.939	-10.188
Betaalde premie herverzekering	-2	-2
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-3.154	-3.573
Betaalde waardeoverdrachten risico fonds	-377	-1.937
	<u>55.779</u>	<u>41.866</u>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	1.476.785	110.330
Betaald inzake aankopen beleggingen	-1.591.106	-157.585
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	22.781	2.973
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	40.997	-
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.236	-1.346
	<u>-52.779</u>	<u>-45.628</u>
Mutatie liquide middelen	<u>3.000</u>	<u>-3.762</u>
Samenstelling geldmiddelen		
	2016	2015
Liquide middelen per 1 januari	2.437	6.199
Mutatie liquide middelen	3.000	-3.762
Liquide middelen per 31 december	<u>5.437</u>	<u>2.437</u>

5.4 Algemene toelichting

Inleiding

Het doel van de Stichting Pensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41209638, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna 'het fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche verplicht gestelde aangesloten werkgevers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van het fonds.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610.

De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 16 juni 2017 de jaarrekening vastgesteld.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf "schattingwijzigingen". Inzake de rubriceringswijziging van de beleggingen wordt verwezen naar paragraaf "presentatiewijziging".

Schattingwijzigingen

Prognosetafel

Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte en langlevens. Vanaf boekjaar 2016 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel AG2016 zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG). De algemene overlevingskansen die volgen uit de tafel worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte.

De aanpassing van de Prognosetafel AG2016 heeft geleid tot een verhoging van de voorziening pensioenverplichting van €5.644, het effect op de dekkingsgraad per 31 december 2016 is - 0,4%. De aanpassing van de ervaringssterfte heeft geleid tot een verhoging van de voorziening pensioenverplichting van €2.594, het effect op de dekkingsgraad per 31 december 2016 is - 0,2%. Beide resultaten zijn via de Staat van Baten en Lasten als "Wijziging overige actuariële grondslagen" in het verslagjaar verantwoord.

Opslagen toekomstige uitvoeringskosten

Voor de toekomstige uitvoeringskosten is een opslag van 5,2% gehanteerd, ultimo 2015 was de opslag 4,7%. De verhoging van de opslag leidt tot een verhoging van de voorziening pensioenverplichting van € 6.597, het effect op de dekkingsgraad per 31 december 2016 is - 0,5%. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als "Wijziging overige actuariële grondslagen" in het verslagjaar verantwoord.

Opslagen voor wezenpensioen

Voor het uitgesteld wezenpensioen is een opslag van 1,5% gehanteerd, in het verleden was de opslag 3,5%. De verlaging van de opslag leidt tot een verlaging van de voorziening pensioenverplichting van €4.471, het effect op de dekkingsgraad per 31 december 2016 is 0,3% punt. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als "Wijziging overige actuariële grondslagen" in het verslagjaar verantwoord.

Gehuwdheidsfrequenties

De wijziging van de gehuwdheidsfrequenties heeft geleid tot een verlaging van de voorziening pensioenverplichting van € 541. Het effect op de dekkingsgraad is 0,0%. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als "Wijziging overige actuariële grondslagen" in het verslagjaar verantwoord.

Presentatiewijziging

De jaarrekening 2016 is in vergelijking tot de jaarrekening 2015 voor wat betreft de rubricering van de beleggingen gewijzigd. De belegging in de infrastructuurfondsen was in 2015 gepresenteerd als vastgoedbelegging, met ingang van de jaarrekening 2016 wordt deze belegging gepresenteerd als overige belegging.

Het kasstroomoverzicht, het verloopoverzicht, de toelichting op de beleggingen en de beleggingsresultaten en de toelichting in de paragraaf "Risicobeheer en derivaten" zijn hierdoor gewijzigd. De vergelijkende cijfers zijn aangepast om vergelijking tussen 2016 en 2015 mogelijk te maken.

De gewijzigde presentatie heeft geen invloed op het vermogen, het resultaat en de dekkingsgraad van het fonds.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2016	31-12-2015
USD	1,05	1,09
GBP	0,85	0,74
JPY	123,02	130,68
CHF	1,07	1,09
CAD	1,41	1,51
AUD	1,46	1,49
HKD	8,18	8,42

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Participaties in vastgoedfondsen die beleggen in vastgoed worden gewaardeerd tegen reële waarde per 31 december van het boekjaar welke is bepaald op basis van het aandeel in de nettovermogenswaarde van het vastgoedfonds.

De reële waarde van het Nederlandse vastgoedfonds is bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Per kwartaal wordt een kwart van het aantal registergoederen op basis van "full valuation" getaxeerd door externe taxateurs, conform de richtlijnen ROZ/IPD. De beheerder bepaalt aan het begin van ieder jaar welke registergoederen in welk kwartaal worden getaxeerd. Dit dient een representatieve doorsnede te zijn van de gehele portefeuille. Het deel dat niet extern wordt getaxeerd zal door de externe taxateur een markttechnische update krijgen. De waarde wordt vastgesteld op basis van de externe taxatie welke eerder in het jaar is verricht en wordt opnieuw uitvoerig bekeken en herberekend met de laatste marktgegevens, verhuringen, leegstanden en andere object specifieke omstandigheden.

De reële waarde van de vastgoedfondsen die in internationaal vastgoed beleggen (AREA Funds) worden gewaardeerd op basis van de door de Onderliggende Vastgoedfondsen opgegeven beleggingswaarden van die fondsen, zoals deze op het moment van waardering aan de Beheerder ter beschikking staan. Overige vermogensbestanddelen van het fonds worden gewaardeerd volgens algemeen aanvaarde verslaggevingsgrondslagen. De internationale beleggingen zijn allemaal in een fund-to-fund structuur opgezet en afhankelijk van het onderliggende fonds wordt de taxatie 1x per kwartaal, 1x per jaar, of anders uitgevoerd. Hier is geen algemene afspraak over. Wel analyseert de vermogensbeheerder te allen tijde de waarde mutaties elk kwartaal en zal bij grote sprongen altijd navraag doen bij het betreffende onderliggende fonds.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de officiële slotkoersen per balansdatum. Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in aandelen en private equity worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde obligaties waarbij sprake is van een actieve markt worden gewaardeerd tegen de officiële slotkoersen, verhoogd met de lopende rente.

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd op reële waarde, hiervoor wordt nettovermogenswaarde gehanteerd zoals gepubliceerd door de fondsbeheerder.

De leningen op schuldenbekenissen worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten geamortiseerde kostprijs.

Derivaten

De valutaderivaten en niet-beursgenoteerde rentederivaten worden gewaardeerd op basis van een model waarbij de variabelen uit actieve markten worden afgeleid of waarbij een of meerdere variabelen niet uit een actieve markt zijn af te leiden.

Creditposities in derivaten, voor zover niet voldaan aan salderingsvereisten, worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Commodities en Infrastructuurfondsen

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) en infrastructuur worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds zoals gepubliceerd door de fondsbeheerder.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Algemene reserve

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, de weerstandsreserve, op het gewenste niveau zijn gebracht. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve.

Weerstandsreserve

De hoogte van de weerstandsreserve is minimaal gelijk aan nul en maximaal gelijk aan de grens die in het Financieel ToetsingsKader is gesteld voor het vereist vermogen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Voor de vaststelling van de technische voorziening (TV) worden de opgebouwde pensioenaanspraken contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur, zoals door De Nederlandsche Bank gepubliceerd per de datum van vaststelling.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Voor latent wezenpensioen is de netto voorziening pensioenverplichtingen voor latent nabestaandenpensioen ten behoeve van (huwelijks)partners van verzekerden jonger dan 67 jaar, verhoogd met 1,5% (2015:3,5%).

Voor de toekomstige kosten met betrekking tot de administratie en uitbetaling van de pensioenen, is de voorziening pensioenverplichtingen verhoogd met 5,2% (2015:4,7%).

Voor de deelnemers aan wie vrijstelling van premiebetaling wegens arbeidsongeschiktheid is verleend, is de voorziening pensioenverplichtingen verhoogd met 90% van de contante waarde van de nog te financieren aanspraken.

Toegepaste sterftegrondslagen/gehuwdheidsfrequentie

1. De overlevingskansen van mannen en vrouwen worden ontleend aan de Prognosetafel 2016 van het AG, met als startkolom 2017. Hierbij wordt rekening gehouden met de ervaringssterfte in de branche Particuliere Beveiliging op basis van het Towers Watson model ervaringssterfte. Voor de wezen zijn geen sterftekansen in aanmerking genomen.
2. De man is drie jaar ouder dan de vrouw.

3. Voor alle niet-pensioentrekkenden wordt het onbepaalde partnersysteem gehanteerd. Vanaf leeftijd 18 loopt de gehuwdheidsfrequenties langzaam op. Vanaf leeftijd 67 is de gehuwdheidsfrequentie gelijk aan 100%.

Opslagen op de actuariële koopsom

De opslag op de actuariële koopsom ter dekking van het risico van premievrijstelling wegens arbeidsongeschiktheid bedraagt 7,5%. De opslag op de actuariële koopsom ter dekking van administratiekosten bedraagt 10%. Deze opslagen komen jaarlijks beschikbaar.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen risico pensioenfonds

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De onder dit hoofd opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op wijziging overige grondslagen waaronder wijziging van het opbouwpercentage en wijziging methodiek voor de vaststelling van de schadereserve.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De onder dit hoofd opgenomen mutatie van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Premies herverzekering

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

5.5 Toelichting op de balans

(x € 1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2016	121.250	409.105	588.177	59.851	71.472	1.249.855
Aankopen	15.573	426.514	1.104.860	26	44.133	1.591.106
Verkopen	-3.054	-393.810	-1.078.125	-102.695	-1.131	-1.578.815
Waardemutaties	6.442	56.564	20.639	37.165	4.223	125.033
Stand per 31 december 2016	140.211	498.373	635.551	-5.653	118.697	1.387.179

Bij: Derivaten met een negatieve waarde						6.692
						1.393.871

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2015	108.534	419.111	554.331	75.390	74.235	1.231.601
Aankopen	5.094	18.564	65.392	-	68.535	157.585
Verkopen	-6.587	-64.251	-28.838	31.903	-56.351	-124.124
Waardemutaties	14.209	35.681	-2.708	-47.442	-14.947	-15.207
Stand per 31 december 2015	121.250	409.105	588.177	59.851	71.472	1.249.855

Bij: Derivaten met een negatieve waarde						11.075
						1.260.930

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva.

Reële waarde

Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

De meerderheid van de beleggingen van het fonds wordt gewaardeerd tegen marktwaarde. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

	Markt noteringen direct	Markt noteringen afgeleid	Waarderings- modellen en technieken	Totaal
Per 31 december 2016				
Vastgoedbeleggingen	14.324	-	125.887	140.211
Aandelen	428.339	70.034	-	498.373
Vastrentende waarden	485.649	123.138	26.764	635.551
Derivaten	-	-5.653	-	-5.653
Overige beleggingen	-	118.697	-	118.697
Totaal	928.312	306.216	152.651	1.387.179
	Markt noteringen direct	Markt noteringen afgeleid	Waarderings- modellen en technieken	Totaal
Per 31 december 2015				
Vastgoedbeleggingen	507	110.585	10.158	121.250
Aandelen	-	409.105	-	409.105
Vastrentende waarden	60.021	505.119	23.037	588.177
Derivaten	-	59.851	-	59.851
Overige beleggingen	-3.007	74.479	-	71.472
Totaal	57.521	1.159.139	33.195	1.249.855

Schatting van reële waarde

- **Vastgoed**
Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingsmodellen en - technieken betreft zowel direct als indirect vastgoed. Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.
- **Aandelen**
Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen en aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van 'waarderingsmodellen en -technieken'. Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, eventueel gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.
- **Vastrentende waarden**
Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen.
- **Derivaten**
Bij de schatting van de reële waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoed beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2016	31-12-2015
Specificatie naar soort:		
Indirect beursgenoteerd	14.133	120.743
Participatie vastgoedbeleggingsfondsen	125.887	515
Vorderingen inzake vastgoed	191	-
Kortlopende schulden inzake vastgoed	-	-8
	<u>140.211</u>	<u>121.250</u>

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2016	31-12-2015
Specificatie naar soort:		
Beursgenoteerde aandelen	424.741	-
Aandelenbeleggingsfondsen	70.034	409.105
Vorderingen	516	-
Liquide middelen	3.082	-
	<u>498.373</u>	<u>409.105</u>

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2016	31-12-2015
Specificatie naar soort:		
Beursgenoteerde obligaties	451.965	59.175
Leningen op schuldenbekentenissen	94	94
Obligatiebeleggingsfondsen	123.044	505.025
Hypotheckenfondsen	26.764	23.037
Vorderingen	7.119	846
Liquide middelen	27.079	-
Schulden	-514	-
	<u>635.551</u>	<u>588.177</u>

Het fonds heeft eind 2016 €40 miljoen aan initial margin verstrekt in de vorm van (staats) obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten.

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2016	31-12-2015
Specificatie naar soort:		
Infrastructuurfondsen	39.944	31.497
Commodities	78.806	43.553
Vordering inzake af te wikkelen transacties	-	112
Schulden inzake af te wikkelen transacties	-	-1.077
Schulden aan kredietinstellingen	-	-2.605
Liquide middelen	-2	-
Overige schulden en overlopende passiva	-51	-8
	<u>118.697</u>	<u>71.472</u>

2. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2016	31-12-2015
Vordering op werkgevers	2.107	6.594
Vordering op werknemers	8	-
	<u>2.115</u>	<u>6.594</u>

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

	31-12-2016	31-12-2015
Specificatie vordering op werkgevers:		
Werkgevers	3.204	8.460
Voorziening premievorderingen	-1.097	-1.866
	<u>2.107</u>	<u>6.594</u>

In 2016 is een bedrag van € 769 onttrokken van de voorziening premievorderingen (2015: toevoeging € 336).

3. Overige activa

	31-12-2016	31-12-2015
ABN AMRO Bank	262	2.437
ING Bank	5.175	-
	<u>5.437</u>	<u>2.437</u>

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA**4. Stichtingskapitaal en reserves****Mutatieoverzicht eigen vermogen**

	Weerstands- reserve	Algemene reserve	Totaal	
Stand per 1 januari 2016	288.464	-277.776	10.688	
Uit bestemming saldo van baten en lasten	18.710	-32.009	-13.299	
Stand per 31 december 2016	307.174	-309.785	-2.611	
	Weerstands- reserve	Algemene reserve	Totaal	
Stand per 1 januari 2015	214.626	-90.796	123.830	
Uit bestemming saldo van baten en lasten	73.838	-186.980	-113.142	
Stand per 31 december 2015	288.464	-277.776	10.688	
	31-12-2016	31-12-2015		
	In %	In %		
Solvabiliteit				
Pensioenvermogen	1.392.463	99,8	1.196.595	100,9
Af: technische voorzieningen	1.395.074	100,0	1.185.907	100,0
Eigen vermogen	-2.611	-0,2	10.688	0,9
Af: vereist eigen vermogen	307.174	22,0	288.464	24,3
Vrij vermogen	-309.785	-22,2	-277.776	-23,4
Minimaal vereist eigen vermogen	59.988	4,3	50.994	4,3
Dekkingsgraad (nominaal)		99,8		100,9
Beleidsdekkingsgraad		95,0		103,5

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel van DNB. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting Risicobeheer en derivaten.

De nominale dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totale activa -/- schulden) / Technische voorzieningen * 100%.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de nominale dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort.

De solvabiliteit van het fonds is niet toereikend. Er is zowel sprake van een dekkingstekort als van een reservetekort (2015: dekkingstekort en reservetekort). Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model van DNB.

Per 1 januari 2015 was de dekkingsgraad van het fonds 111,9 en lag daarmee onder het vereist eigen vermogen. Er was sprake van een reservetekort en het fonds was verplicht om uiterlijk 1 juli 2015 een nieuw herstelplan in te dienen bij DNB. Het fonds heeft op 30 juni 2015 het herstelplan ingediend bij DNB.

Gedurende 2016 bevindt het fonds zich nog steeds in de herstelfase.

In 2016 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Werkelijk 2016	Herstelplan 2016
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	100,9	101,1
Premie	-0,1	-0,1
Uitkeringen	-	-
Toeslagverlening	-	-
Verandering van de rentetermijnstructuur	-11,6	-
Rendement op beleggingen	12,4	1,6
Overige oorzaken en kruiseffecten	-1,8	-0,1
Dekkingsgraad per 31 december	99,8	102,5

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2016 99,8% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 102,5% op die datum.

De premie heeft conform de verwachting in het herstelplan bijgedragen aan de dekkingsgraad. In het herstelplan is er geen rekening gehouden met verandering van de rentetermijnstructuur, de werkelijke verandering van de rentetermijnstructuur was -11,6%. In het herstelplan is uitgegaan van een rendement op de beleggingen van 1,6%. Het werkelijke rendement op beleggingen inclusief renteafdekking bedroeg 12,4%.

5. Technische voorzieningen voor risico fonds

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2016	2015
Stand per 1 januari	1.185.907	1.039.186
Pensioenopbouw	55.912	48.372
Rentetoevoeging	-737	1.941
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-7.720	-7.304
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-24	-560
Wijziging marktrente	154.081	106.547
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	9.823	-543
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-2.168	-1.732
Stand per 31 december	1.395.074	1.185.907

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds:

	31-12-2016		31-12-2015	
	Aantal		Aantal	
Actieve deelnemers	22.075	681.011	21.384	586.228
Gewezen deelnemers	41.733	540.189	37.074	440.116
Pensioengerechtigden	3.287	173.874	2.706	159.563
	67.095	1.395.074	61.164	1.185.907

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling van het fonds betreft een middelloonregeling.

Het ouderdomspensioen is gelijk aan 1,875% (2015: 1,875%) van de som van de pensioengrondslagen, waarover premie aan het fonds is betaald. De pensioengrondslag is gelijk aan het (gemaximeerde) pensioensalaris minus de franchise.

Het partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen. Tevens is wezenpensioen in de regeling opgenomen.

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om toeslagen op het pensioen te verlenen. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toezegging voor toekomstige toeslagverlening voorwaardelijk is.

Het onderstaande toeslagbeleid wordt door het fonds gehanteerd:

- Bij een beleidsdekkingsgraad van 110% of minder wordt geen toeslag verleend.
- Bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan 110% maar minder dan 135% wordt een deel van de toeslag toegekend;
de toeslag wordt naar rato van de dekkingsgraad vastgesteld; en
- Bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan 135% wordt volledige toeslag toegekend en zal het bestuur beoordelen of het mogelijk is om een inhaaltoeslag toe te kennen en de wijze waarop.

Het bestuur heeft op basis van de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad besloten geen toeslag te verlenen in 2016, net als in 2015.

6. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2016	31-12-2015
Te verrekenen premies	115	487
Schulden uit hoofd van collateral management	-	61.033
Valuta- en rentederivaten	6.692	11.075
Waardeoverdrachten	-	111
Uitkeringen	-	8
Belasting en sociale lasten	210	340
Kosten beleggingen	614	-
Kosten TKP Pensioen	242	-
Administratiekosten Syntrus Achmea Pensioenbeheer	885	121
Overige kosten	202	116
Overlopende passiva	-	75
	<u>8.960</u>	<u>73.366</u>

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten*Solvabiliteitsrisico*

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

	31-12-2016	31-12-2015
Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:		
Technische voorziening	1.395.074	1.185.907
Buffers:		
S1 Renterisico	88.294	103.342
S2 Risico zakelijke waarden	219.278	188.623
S3 Valutarisico	57.008	61.774
S4 Grondstoffenrisico	29.821	25.802
S5 Kredietrisico	48.629	50.175
S6 Verzekeringstechnisch risico	48.844	41.995
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	-	-
Diversificatie effect	-184.700	-181.247
Totaal S (vereiste buffers)	307.174	288.464
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	1.702.248	1.474.371
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)	1.392.463	1.196.595
Tekort	-309.785	-277.776

Het fonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het fonds het standaard model van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de strategische asset mix.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALMstudies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico (S1-S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, vastgoed en private equity (risico zakelijke waarden) of grondstoffen (grondstoffenrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het marktrisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het fonds loopt nader toegelicht.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve.

Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2016		31-12-2015	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Duration van de vastrentende waarden (voor derivaten)	635.551	6,2	588.177	6,0
Duration van de vastrentende waarden (na derivaten)	635.551	18,3	588.177	19,5
Technische voorziening	1.395.074	25,6	1.185.907	25,2

De rentehedge van het fonds is gedefinieerd als de mate waarin het effect van één basispunt verandering in de nominale Euro zero-coupon swap marktrentestructuur van invloed zal zijn op de verhouding tussen de waarde van de matchbeleggingen en de marktwaarde (exclusief UFR) van de verplichtingen.

Op balansdatum is de duration van de beleggingen voor derivaten aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het fonds hanteert een rentestaffel waarbij het niveau van de renteafdekking is gekoppeld aan het niveau van de 30-jaars euro swaprente. Het streven is via deze staffel de renteafdekking te verhogen van de huidige 30% naar het strategische niveau van 50%. Deze rentestaffel is bedoeld als 'trigger' en niet als automatisch mechanisme.

De rentestaffel is als volgt weer te geven:

Rente	Renteafdekking
Onder of gelijk 2,0%	30%
Tussen 2,0% en 2,5%	35%
Tussen 2,5% en 3,5%	40%
Boven 3,5%	50%

Het bestuur monitort de renteafdekking per ieder maandultimo. Indien het renteafdeckingspercentage zich buiten de bandbreedte van +/-3%-punt bevindt wordt geherbalanceerd.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Resterende looptijd < 1 jaar	102.707	16,2	29.583	5,0
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	144.310	22,7	215.053	36,6
Resterende looptijd > 5 jaar	388.534	61,1	343.541	58,4
	635.551	100,0	588.177	100,0

S2 Risico zakelijke waarden

Risico zakelijke waarden is het risico van waardewijzigingen van aandelen en vastgoed als gevolg van onzekerheid in de marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het risico zakelijke waarden wordt beheerst door het fonds, met als belangrijkste beheersmaatregel een weloverwogen spreiding van de onderliggende beleggingen.

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Specificatie vastgoed beleggingen naar aard:				
Kantoren	12.973	9,3	10.350	8,5
Winkels	34.955	24,9	40.126	33,1
Woningen	18.588	13,3	15.657	12,9
Overige bedrijfsgebouwen	-	-	19.825	16,4
Overige	73.895	52,5	35.292	29,1
	140.211	100,0	121.250	100,0

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Specificatie vastgoed beleggingen naar regio:				
Europa	30.595	21,8	31.181	25,7
Noord-America	64.868	46,3	57.688	47,6
Verre Oosten	37.750	26,9	28.179	23,2
Overige	6.998	5,0	4.202	3,5
	140.211	100,0	121.250	100,0

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar sector:				
Consumptiegoederen	151.315	30,4	89.682	21,9
Energie	37.381	7,5	25.606	6,3
Financiële dienstverlening	102.928	20,6	84.917	20,8
Gezondheidszorg	-	-	46.833	11,5
Industrie	53.293	10,7	41.905	10,2
Informatietechnologie	45.316	9,1	54.874	13,4
Grondstoffen	26.608	5,3	23.086	5,6
Telecommunicatie	58.054	11,7	21.698	5,3
Nutsbedrijven	16.500	3,3	20.504	5,0
Diversen	6.978	1,4	-	-
	<u>498.373</u>	<u>100,0</u>	<u>409.105</u>	<u>100,0</u>
	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar regio:				
Europa	111.584	22,4	94.845	23,2
Noord-Amerika	267.697	53,7	201.136	49,1
Verre Oosten	97.285	19,5	50.609	12,4
Overige	21.807	4,4	62.515	15,3
	<u>498.373</u>	<u>100,0</u>	<u>409.105</u>	<u>100,0</u>

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2016 circa € 739.704 (2015: € 570.190). Van dit bedrag is 52% (2015: 62%) afgedekt middels valutaderivaten. De netto risicopositie bedraagt circa -1% (2015: 17%).

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta-derivaten	Nettopositie na afdekking 2016	Nettopositie na afdekking 2015
EUR	654.167	384.269	1.038.436	1.046.902
GBP	47.952	-32.918	15.034	2.933
JPY	45.366	-30.819	14.547	11.899
USD	421.179	-247.961	173.218	80.342
Overige	225.207	-74.530	150.677	118.854
	<u>1.393.871</u>	<u>-1.959</u>	<u>1.391.912</u>	<u>1.260.930</u>

S4 Grondstoffenrisico

Grondstoffenrisico is het risico van prijsfluctuaties in de grondstoffen als gevolg van veranderingen in de marktomstandigheden.

Het fonds belegt in het PGGM Commodity Fund. Ultimo boekjaar bedraagt deze belegging € 78,8 miljoen (2015: 43,6 miljoen), dit is circa 6% (2015: 3%) van de totale beleggingen. Gezien het relatief beperkte aandeel van de exposure in grondstoffen is het grondstoffenrisico gering.

S5 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Specificatie vastrentende waarden naar sector:				
Overheidsinstellingen	227.560	35,8	307.355	52,3
Financiële instellingen	57.926	9,1	58.324	9,9
Technologie	5.281	0,8	-	-
Nutsbedrijven	37.650	5,9	48.760	8,3
Consumentgoederen	64.097	10,1	47.801	8,1
Industrie	17.813	2,8	13.945	2,4
Communicatie	28.024	4,4	33.477	5,7
Dienst	-	-	20.993	3,6
Overige	47.392	7,5	57.522	9,7
Beleggingsfondsen	149.808	23,6	-	-
	635.551	100,0	588.177	100,0

Tot de Overheidsinstellingen worden gerekend de beleggingen in de staatsobligaties in de landen Duitsland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk en Finland.

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
Specificatie vastrentende waarden naar regio:				
Europa	501.319	78,9	463.550	78,8
Noord-Amerika	85.980	13,5	59.808	10,2
Verre oosten	23.241	3,7	5.204	0,9
Overige	25.011	3,9	59.615	10,1
	635.551	100,0	588.177	100,0

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2016		31-12-2015	
	In %		In %	
AAA	157.489	24,8	110.426	18,8
AA	109.228	17,2	172.957	29,4
A	98.951	15,6	89.634	15,2
BBB	191.418	30,1	138.186	23,5
BB	-	-	67.637	11,5
Lager dan B	31.809	5,0	-	-
Geen rating *	46.656	7,3	9.337	1,6
	<u>635.551</u>	<u>100,0</u>	<u>588.177</u>	<u>100,0</u>

* De vastrentende waarden waar geen rating zijn opgegeven betreffen voornamelijk de vorderingen en liquide middelen uit hoofde van de vastrentende waarden.

S6 Verzekeringstechnisch risico

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2016 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het overlijdensrisico is door het fonds niet herverzekerd.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het beleid van het fonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Het fonds voert periodiek stress scenario's van haar liquiditeitspositie uit gedurende het verslagjaar.

Hiermee is beoordeeld in hoeverre het fonds, ten tijde van stress op financiële markten, in staat is om aan haar financiële verplichtingen op korte termijn te voldoen. Op basis van de uitgevoerde stress scenario's is geconcludeerd dat het fonds in staat is haar financiële verplichtingen na te komen in geval van stress op financiële markten. Bij de bepaling van het vereist vermogen is het liquiditeitsrisico vooralsnog op nihil gesteld.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij.

	31-12-2016	31-12-2015
Dit betreft per 31 december de volgende posten:		
Obligaties		
Staatsobligaties Duitsland	79.516	73.470
Staatsobligaties Frankrijk	59.428	119.976
Staatsobligaties Nederland	65.709	27.423

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het fonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij PGGM Vermogensbeheer BV, BMO Global Asset Management en Syntrus Achmea Real Estate & Finance, de pensioenuitvoering is uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer. Het niveau van hun dienstverlening is vastgelegd in een Service Level Agreements (SLA). Op basis van periodieke rapportages wordt de kwaliteit van de dienstverlening door het bestuur getoetst.

Aanvullend tonen zowel de pensioenbeheerder als de vermogensbeheerders met een ISAE3402-type II verklaring aan dat zij de operationele risico's van de uitvoering van de pensioenregeling en het vermogensbeheer op een adequate wijze beheersen.

Het bestuur is van mening dat hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's, heeft besloten om hiervoor geen buffers aan te houden voor het operationeel risico in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Actief beheer risico (S10)

De mate waarin het actieve beleggingsbeleid bijdraagt aan het totale risico van de beleggingen is mede afhankelijk van de correlatie die verondersteld wordt te bestaan tussen het benchmark rendement en het extra rendement als gevolg van actief beheer. Het bestuur is van mening dat er geen sprake is van een actief beleggingsbeleid van het fonds, heeft besloten om hiervoor geen buffers aan te houden voor het actief beheer risico in de solvabiliteitstoets.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Meeruren gewerkt door parttimers

In het pensioenreglement was tot en met 2016 opgenomen dat pensioenopbouw plaatsvindt over de contracturen blijkend uit de arbeidsovereenkomst tussen werkgever en werknemer. In de praktijk blijkt echter dat het voor komt dat parttimers (medewerkers werkzaam in de beveiligingsbranche met een arbeidsovereenkomst van minder dan 152 uur per periode van vier weken) structureel meer werken dan contractueel overeengekomen. Over deze zogenaamde (incidentele of structurele) meeruren werd geen pensioenpremie afgedragen en ook geen pensioenaanspraak opgebouwd. Ondanks het feit dat gedurende de afgelopen 25 jaar bovenstaande niet heeft geleid tot een claim van deelnemers, zou er een mogelijkheid kunnen ontstaan die er in voorziet dat deelnemers over deze meeruren pensioenaanspraken gaan claimen bij het pensioenfonds.

Het onderwerp "meeruren gewerkt door parttimers" is een aantal keer ter sprake geweest tijdens de bestuursvergaderingen van het fonds gedurende de afgelopen jaren. De discussie heeft er toe geleid dat het bestuur bij sociale partners heeft aangedrongen op verandering van de pensioengrondslag in het pensioenreglement. Mede naar aanleiding hiervan hebben sociale partners besloten om per 1 januari 2017 de pensioengrondslag als volgt te bepalen:

Het aantal loongerechtigde uren x het basis uurloon, gemaximeerd op 152 uur per full time contract (per dienstverband) per 4 weken vermeerderd met vakantietoeslag. Indien een andere full time arbeidstijd is overeengekomen dan 152 uur wordt uitgegaan van deze afwijkende arbeidstijd.

Het bestuur heeft zich tevens gebogen over het repareren van dit mogelijke risico naar het verleden (2016 en terug). Er is juridisch advies ingewonnen bij verschillende partijen. Daarnaast is de mening gevraagd van de adviserende en certificerende actuaris. Hieruit is geen eenduidig beeld naar voren gekomen waarbij de gemeenschappelijk deler er wel in voorziet dat er sprake zou kunnen zijn van een mogelijk risico, maar of zich dit manifesteert en hoeveel schade e.e.a. dat dan zou kunnen berokkenen aan het fonds is vooralsnog niet betrouwbaar te kwantificeren. Eerste inschattingen variëren tussen 0% en 3% dekkingsgraadpunt, waarbij de volgende factoren naar verwachting beperkend voor de omvang van het risico zijn:

Verjaring;

Het fonds is compliant met haar eigen reglement;

Geen jurisprudentie;

Verhaalsrecht van de werkgever op de deelnemer;

Geen precedent gedurende de afgelopen 25 jaar;

Het in de cao van de bedrijfstak omschreven recht op een nieuw arbeidscontract bij meeruren op verzoek van de deelnemer.

Mede gezien voornoemde punten is het bestuur van mening dat deelnemers geen aanspraak kunnen maken op een pensioenaanspraak uit hoofde van meeruren.

Contractuele verplichtingen

Administratiekosten

Inzake het uitvoeren van de pensioenregeling van het fonds is een administratieovereenkomst gesloten met TKP Pensioen. Het contract loopt tot en met einde 2021. De jaarlijkse kosten bedragen ca. € 2.500.

Vermogensbeheerkosten

Het beheercontract met PGGM is opgezegd per 1 juli 2016, maar het fonds heeft nog verplichting om de kosten voor informatievoorziening en accountmanagement te betalen zolang het fonds nog belegt in PGGM beleggingsfondsen. De kosten hiervan bedragen ca. € 125 per jaar.

Met de vermogensbeheerder BMO Global Asset Management is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd overeengekomen. De beheerkosten bedragen ca.€ 1.700 per jaar.

Met de vermogensbeheerder State Street Global Advisors is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd overeengekomen. De beheerkosten bedragen ca.€ 300 per jaar.

Met de vermogensbeheerder Syntrus Achmea Real Estate & Finance loopt een contract voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 12 maanden. De beheerkosten bedragen ca.€ 150 per jaar.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	31-12-2016	31-12-2015
Vastgoedbeleggingen	-	25.602
Vastrentende waarden	-	5.000
Overige beleggingen	16.956	-
	<u>16.956</u>	<u>30.602</u>

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2016 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

5.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

(x € 1.000)

7. Premiebijdragen risico pensioenfonds

	2016	2015
Premiebijdragen verplichte verzekering werkgevers	37.592	35.029
Premiebijdragen verplichte verzekering werknemers	25.062	23.353
Aanvullende verzekering werknemers	1.424	1.091
Premie ANW-hiaat	3	1
Koopsom	107	-
	64.188	59.474
Mutatie inzake voorziening premievorderingen	769	-336
Afschrijving premievorderingen	-110	-13
	64.847	59.125

De stijging van de premiebijdragen komt voornamelijk door de bijdragen van de nieuwe werkgever G4S Cash en de stijging van de premiepercentage.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2016	2015
Kostendekkende premie	78.600	65.887
Gedempte premie	62.331	45.362
Feitelijke premie over het boekjaar	63.625	58.784
Feitelijke premie over oudere jaren	563	690

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2015 gepubliceerd door DNB).

Het fonds maakt sinds 1 januari 2012 gebruik van de gedempte kostendekkende premie. Hierbij wordt uitgegaan van een voortschrijdend gemiddelde van de rente gebaseerd op 60 maanden (2015: 120 maanden). De feitelijke premie is in 2016 hoger dan de gedempte kostendekkende premie en heeft hiermee bijgedragen aan het herstel van het fonds in 2016. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als baten verantwoord.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2016	2015
Actuariel benodigde koopsom	58.525	50.411
Opslag voor uitvoeringskosten	5.853	5.041
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	14.222	10.435
	78.600	65.887

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	2016	2015
Actuarieel benodigde koopsom	48.412	34.707
Opslag voor uitvoeringskosten	4.841	3.471
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	11.278	7.184
	<u>62.331</u>	<u>45.362</u>

8. Beleggingsresultaten

2016	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed beleggingen	729	8.442	-127	7.044
Aandelen	4.072	58.564	-537	60.099
Vastrentende waarden	6.902	20.639	-1.466	26.075
Derivaten	194	37.165	-1	37.358
Overige beleggingen	10.884	4.223	-105	15.002
	<u>22.781</u>	<u>125.033</u>	<u>-2.236</u>	<u>145.578</u>
2015	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed beleggingen	1.002	14.209	-183	15.028
Aandelen	-	35.681	-321	35.360
Vastrentende waarden	1.660	-2.708	-526	-1.574
Derivaten	-53	-47.442	-126	-47.621
Overige beleggingen	364	-14.947	-190	-14.773
	<u>2.973</u>	<u>-15.207</u>	<u>-1.346</u>	<u>-13.580</u>

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2016 € 2.236 (2015: € 1.346). Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2016 € 3.096 (2015: € 646).

9. Pensioenuitkeringen

	2016	2015
Ouderdomspensioen	6.837	6.066
Partnerpensioen	1.864	1.634
Wezenpensioen	109	99
Afkopen	983	1.037
	<u>9.793</u>	<u>8.836</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 465,94 (2015: € 462,88) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

10. Pensioenuitvoeringskosten

	2016	2015
Administratiekosten	3.614	2.652
Controle- en advieskosten (excl. accountantskosten)	493	443
Bestuurskosten	484	443
Accountantskosten	33	31
De Nederlandsche Bank	80	56
Autoriteit Financiële Markten	13	13
Overige kosten	68	50
	<u>4.785</u>	<u>3.688</u>

De stijging van de administratiekosten komt voornamelijk door de kosten in verband met de transitie van de pensioenadministratie van Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar TKP Pensioen ad € 789. Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant als volgt:

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2016			
Controle van de jaarrekening	33	-	33
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>33</u>	<u>-</u>	<u>33</u>
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2015			
Controle van de jaarrekening	31	-	31
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>31</u>	<u>-</u>	<u>31</u>

De controle van de jaarrekening omvat zowel de wettelijke controle van de statutaire jaarrekening als de verslagstaten in het kader van de Pensioenwet. Deze werkzaamheden zijn in 2016 en in 2015 uitgevoerd door Mazars Paardekooper Hoffman Accountants.

Personeelsleden

Het fonds heeft zowel in 2016 als in 2015 geen personeel in dienst. De beheeractiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van Syntrus Achmea Pensioenbeheer dan wel vermogensbeheerder.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging aan bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen en overige bestuurswerkzaamheden. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten, en bedragen in 2016: € 484 (2015: € 443).

Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

11. Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuairaal berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0,060% (2015: 0,181%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2015.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuairaal berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuairaal berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de nominale waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De onder dit hoofd opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op wijziging overige grondslagen waaronder wijziging van het opbouwpercentage en wijziging methodiek voor de vaststelling van de schadereserve.

Wijziging uit hoofde van aanpassing overlevingstafels

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

In het boekjaar 2016 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel 2016 van het Actuarieel Genootschap (AG) met aanpassing van de ervaringssterfte. Ook is de gehuwdheidsfrequentie aangepast, de opslagen voor wezenpensioen zijn eveneens gewijzigd en de opslagen voor de toekomstige uitvoeringskosten zijn ook gewijzigd. De resultaten van deze wijzigingen zijn verwerkt in deze post.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

	2016	2015
Resultaat op kanssystemen:		
- Resultaat op sterfte	-4.000	-1.351
- Resultaat op arbeidsongeschiktheid	2.967	-593
- Resultaat op mutaties	-1.135	212
	<u>-2.168</u>	<u>-1.732</u>

12. Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

	2016	2015
Inkomende waardeoverdrachten	400	1.656
Inkomende waardeoverdrachten collectief	-	841
Uitgaande waardeoverdrachten	-377	-1.937
	<u>23</u>	<u>560</u>

In 2014 heeft het pensioenfonds G4S (OPF G4S) de pensioenregeling ondergebracht bij het fonds. De waardeoverdracht eind 2014 van OPF G4S was gebaseerd op de gegevens die op dat moment beschikbaar waren. Doordat de kosten bij de feitelijke afwikkeling in 2015 lager waren dan geschat, is er een bate van € 841 verantwoord in 2015. Deze bate is gebruikt voor de indexatie aan de OPF G4S deelnemers.

13. Premie herverzekering

	2016	2015
Premie herverzekering ANW	2	2
	<u>2</u>	<u>2</u>

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over 2016 is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van het fonds heeft de jaarrekening 2016 vastgesteld in de vergadering van 16 juni 2017.

J.C.A. Kestens, Voorzitter

M.Th. Goossens

H.C.P.J. van Herpen

C. Lonsain

R. de Vries

P. Priester

T. Uittenbogaard

6 Overige gegevens

6.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Particuliere Beveiliging te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Particuliere Beveiliging, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,2% van de technische voorzieningen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 210 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken. Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens.

De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikelen 131, 132 en 133 waaraan niet wordt voldaan vanwege het negatief aanwezig eigen vermogen.

Op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde haalbaarheidstoets in 2016 concludeer ik dat er sprake is van de verwachting dat het pensioenresultaat ca. 88,3% bedraagt. Op basis van de beleidsdekkingsgraad op de balansdatum en de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad zal het pensioenfonds naar verwachting op de korte termijn niet in staat zijn om een (volledige) toeslag te verlenen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is 95,0%.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 16 juni 2017

Drs. E.L. van den Doel AAG

verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

6.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van
Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2016

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging (hierna ook: het pensioenfonds) statutair gevestigd te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging op 31 december 2016 en van de staat van baten en lasten over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN NETBESTUUR MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit: het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controleinformatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing; het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden.

Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds; het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan; het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controleinformatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het

pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controleinformatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Rotterdam, 16 juni 2017

MAZARS PAARDEKOOPER HOFFMAN ACCOUNTANTS N.V.

Origineel getekend door: drs. C.A. Harteveld RA

Bijlage1 begrippenlijst

Abtn

Actuariële en bedrijfstechnische nota, hierin wordt de organisatorische en integrale financiële opzet van het pensioenfonds en de actuariële grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

Actuariële grondslagen

De berekeningsgrondslagen waarop de premie en het liquidatievermogen van het pensioenfonds zijn gebaseerd: ondermeer de rekenrente, overlevingskansen, arbeidsongeschiktheidskansen, loongroeivoet en kosten.

AFM

Autoriteit Financiële Markten.

Allocatie

Verdeling belegd vermogen voor diverse beleggingscategorieën.

ALM

Afkorting van Asset Liability Management, het is een hulpmiddel voor het fonds om de beleggingsmix zo optimaal mogelijk af te stemmen op de verplichtingen van het fonds.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, bijvoorbeeld: aandelen, onroerend goed en vastrentende waarden mogelijk met een nadere onderverdeling naar subcategorieën.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze in het belang van alle betrokkenen te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds zoekt een balans tussen enerzijds het uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen. Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld. In het Beleggingsbeleid wordt omschreven op welke manier het pensioenfonds hieraan invulling geeft.

Beleggingsfondsen

Een beleggingsfonds is een collectieve belegging in diverse effecten, afhankelijk van de doelstelling van het fonds. Het opgebouwde kapitaal wordt beheerd door specialisten. Dit gebeurt op basis van een overeengekomen beleggingsbeleid.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Benchmark (index)

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van een beleggingsportefeuille of beleggingsfonds.

Commodities / Grondstoffen

Beleggen in commodities / grondstoffen is het direct investeren in grondstoffen of indirect via bijvoorbeeld termijncontracten, waarbij de waarde is gebaseerd op grondstoffen. Verhandelde termijncontracten zijn onder andere energie, metalen en landbouwproducten.

Contante waarde aanspraken/verplichtingen

Het bedrag dat op een bepaald moment nodig is om in de toekomst de betalingen van de toegezegde uitkering te kunnen doen. Hierbij is rekening gehouden met renteontwikkeling en de actuariële grondslagen.

Corporate Governance

Corporate governance is een term voor de wijze waarop ondernemingen worden bestuurd en de wijze waarop toezicht wordt gehouden op dat bestuur. Voor pensioenfondsen geldt de Code pensioenfondsen. Deze is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor “goed pensioenfondsbestuur”. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving.

Custodian Custodian is de financiële instelling die de effecten bewaart en administreert.

(Actuele) Dekkingsgraad

De verhouding op een bepaald moment tussen enerzijds de waarde van de beleggingen en anderzijds de contante waarde van de pensioenverplichtingen.

Dekkingstekort

Situatie dat de aanwezige middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorzienig pensioenverplichtingen en het minimaal vereist eigen vermogen te dekken. Hiervan is sprake zodra de beleidsdekkingsgraad onder de dekkingsgraad behorende bij het minimaal vereist vermogen uitkomt.

Derivaten

Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijvoorbeeld een aandeel), een referentieprijs of een index (bijvoorbeeld de AEX-index). De hoofdvormen van derivaten zijn opties, termijncontracten en forward contracten.

Dispensatie

Op verzoek van een werkgever vrijstelling te verlenen van deelneming aan de pensioenregeling.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Doorsneepremie

Voor alle deelnemers aan een pensioenregeling is deze premie een gelijk percentage van de pensioengrondslagsom. Bij de berekening van dit percentage wordt het totaal van individueel berekende pensioenlasten van de deelnemers uitgedrukt als een percentage van de som van alle pensioengrondslagen.

Duration

Maatstaf voor rentegevoeligheid van obligaties. Hoe langer de resterende looptijd, des te sterker obligatiekoersen reageren op een renteverandering en hoe hoger de duration.

Franchise

Het deel van het salaris waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt.

(n)FTK

(nieuw) Financieel toetsingskader, hoofdstuk 6 van de Pensioenwet, geldend vanaf 1 januari 2015.

Haalbaarheidstoets

Dit is een toets waarmee het pensioenfonds laat zien in hoeverre naar verwachting de ambities worden waargemaakt. Het pensioenfonds voert deze toets jaarlijks uit danwel bij een wijziging van de regeling.

High Yield (obligaties)

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lagere kredietwaardigheid.

Kostendekkende premie

De premie die nodig is om de onvoorwaardelijk en voorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst in dat jaar en voor de langere termijn na te komen.

Liquide middelen

Alle geldmiddelen waarover een bedrijf op korte termijn kan beschikken.

Marktwaarde

Waarde van een beleggingsobject als het op dit moment zou worden verkocht.

Monitoring

Monitoring is het continue proces van overzicht van de consequente en juiste werking van de controlemaatregelen. Deze monitoring kan door het pensioenfonds zelf gebeuren of uitbesteed worden aan een onafhankelijk orgaan (bijvoorbeeld audit). Monitoring maakt integraal deel uit van het controlesysteem van het pensioenfonds.

Normportefeuille

Dit is de fictieve beleggingsportefeuille die jaarlijks door het pensioenfonds wordt vastgesteld en waarmee de feitelijke beleggingsperformance wordt vergeleken.

Obligaties / staatsobligaties

Een schuldbewijs van een lening die door een overheidsinstelling, een onderneming of een instelling is aangegaan. Als een bedrijf geld nodig heeft kan het door het uitgeven van een obligatielening aan de benodigde financiering komen. De koper van de obligatie ontvangt van de uitgever een rentevergoeding.

Onroerend goed

Men kan direct en indirect beleggen in onroerend goed. Direct beleggen kan men door specifieke woningen of winkels aan te kopen. Indirect kan men investeren middels participaties in beleggingsfondsen aan te kopen die beleggen in onroerend goed.

Outperformance

Het verschil (positief of negatief) tussen het behaalde rendement en het rendement van de betrokken benchmark. Dit verschil geeft aan hoeveel waarde is toegevoegd door middel van beleggingsbeleid.

Overlevingstafel

De statistiek van de verwachte overlevingskansen per leeftijd en geslacht van een groep personen in Nederland.

Passief beleggen

Beleggen met als doelstelling het halen van een vergelijkbaar rendement als de relevante index. Hierbij worden geen eigen actieve keuzes voor beleggingstitels gemaakt. Doelstelling is tevens de transactiekosten zo laag mogelijk te houden.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw en premiebetaling. Pensioenovereenkomst Hetgeen tussen cao-partijen is overeengekomen met betrekking tot pensioen zoals kan blijken uit bijvoorbeeld een cao, een protocol of het pensioenreglement inzake de verplichte deelneming in het pensioenfonds.

Pensioenreglement

Het pensioenreglement is een samenstelsel van regels, waarin de pensioenregeling is beschreven. Het bevat de rechten en verplichtingen van het pensioenfonds, de deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden.

Pensioensalaris

De elementen in het loon die meetellen bij het bepalen van de op te bouwen aanspraken.
Pensioenvermogen Het totale vermogen van het pensioenfonds.

Pensioenwet

De wettelijke regels betreffende pensioenen; voor het laatst bijgesteld per 1 januari 2015.

Performance

De performance van (een deel van) het vermogen is het totale rendement op marktwaarde. Deze performance wordt normaliter vergeleken met de performance van de benchmark(index). Door middel van een zogenoemde performance attributie-analyse wordt het verschil tussen deze beiden op een kwantitatieve wijze verklaard.

Rating

De rating van een belegging of een onderneming geeft het kredietrisico of debiteurenrisico van deze belegging of onderneming weer. De ratings worden vastgesteld door gespecialiseerde bureaus en kennen verschillende indelingen.

Rekenrente

Het rendementspercentage dat wordt verondersteld dat het belegde vermogen in de toekomst opbrengt.

Renterisico

Het risico dat het pensioenfonds loopt door een verschil in de rentegevoeligheid (duration) van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen.

Reservetekort

Situatie dat de aanwezige middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorzienig pensioenverplichtingen en het vereist eigen vermogen te dekken. Hiervan is sprake zodra de beleidsdekkingsgraad onder de dekkingsgraad behorende bij het vereist vermogen uitkomt.

Securities Lending

Securities lending is het proces waarbij effecten worden uitgeleend tegen een vergoeding. Daarbij is onderpand van toepassing om het tegenpartijrisico te mitigeren.

Solvabiliteit

Het benodigde vermogen van het pensioenfonds om op langere termijn aan haar verplichtingen te kunnen voldoen.

Solvabiliteitsopslag

Is de opslag voor de opbouw en instandhouding van de vereiste solvabiliteit.

Startbrief

Een informatiebrief die binnen drie maanden na de start van de verwerving van pensioenaanspraken aan de deelnemer moet worden verstrekt. In deze brief wordt de deelnemer geïnformeerd over een aantal onderwerpen waaronder de inhoud van de pensioenregeling en de toeslagverlening.

Stopbrief

Een document dat binnen zes maanden na beëindiging van deelname aan de pensioenregeling aan de gewezen deelnemer moet worden gestuurd. In de brief staat een overzicht van het opgebouwde pensioen en informatie over toeslagverlening en waardeoverdracht. Werkgevers zijn verplicht vertrekkende werknemers af te melden bij het pensioenfonds.

Strategische beleggingsmix

De lange termijn verdeling van het belegd vermogen over de verschillende beleggingscategorieën (aandelen, vastrentende waarden, onroerend goed). Deze verdeling wordt gebaseerd op een ALM-studie.

Swap

Een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Het pensioenfonds maakt gebruik van renteswaps waarbij korte en lange rentes worden uitgewisseld.

Toekomstbestendige toeslagverlening

Van toekomstbestendige toeslagverlening is sprake indien redelijkerwijs mag worden verondersteld dat deze toeslag ook in de daaropvolgende jaren kan worden verleend.

Toeslag

Verhoging van een pensioen of van een aanspraak op pensioen, die op voorwaarden wordt verleend.

Toeslagambitie

Hoogte van de toeslag die op de lange termijn wordt nagestreefd.

Uitvoeringsreglement

De overeenkomst over de uitvoering van de pensioenovereenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers.

Vastrentende waarden

Verzamelnaam voor beleggingen waarop in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt. Voorbeelden van vastrentende waarden zijn obligaties, onderhandse leningen en hypotheek.

Vermogensbeheerder

Een professionele beheerder van vermogens voor organisaties (zoals pensioenfonds, verzekeringsmaatschappijen enz.) en/of vermogende particulieren. Vermogensbeheerders zijn vaak onderdeel van een bank, dan wel financiële instelling, maar kunnen ook een onafhankelijke organisatie zijn. In Nederland kunnen vermogensbeheerders zich onder bepaalde voorwaarden laten registreren bij Autoriteit Financiële Markten.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen wordt zodanig vastgesteld dat het pensioenfonds met een wettelijke zekerheidsmaat van 97,5% voorkomt dat binnen een jaar over minder waarden / vermogen beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot dat moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever.

WIA

Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen, in werking getreden per 1 januari 2006 als opvolger van de Wet op de Arbeidsongeschiktheid (WAO).

Z-score

Gestandaardiseerde jaarlijkse meting van de beleggingsresultaten van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen. Gemeten wordt de mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

Pensioenfonds Beveiliging

Postbus 5089

9700 GB Groningen

www.beveiligingspensioen.nl

Pensioenfonds
»» Particuliere Beveiliging